

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Daňové úniky u daně spotřební a daně z příjmů ekonomického a právního pohledu

Tax Evasion of Excise Duty and Income Tax from Economical and Legal Aspect

Student: Radek Kratochvíl

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Bohuslav Halfar

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Radek Kratochvíl**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Téma: Daňové úniky u daně spotřební a daně z příjmů z ekonomického a
právního pohledu
Tax Evasions on Excise Duty and Income Tax from Economical and
Legal Aspect

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické aspekty a charakteristika daně spotřební a daně z příjmů
3. Ekonomické a právní důsledky daňových úniků
4. Návrh na snížení počtu daňových úniků
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daně a daňové poradenství III.: spotřební a ekologické daně*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009. 48 s. ISBN 978-80-7314-164-6.

ŠIROKÝ, Jan. *Základy daňové teorie s praktickými příklady*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 128 s. ISBN 978-80-7478-785-0.

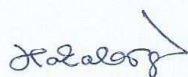
ŠIROKÝ, Jan a kol. *Daňové teorie. S praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

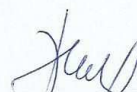
Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Bohuslav Halfar**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 06.05.2016

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracoval samostatně.

V Ostravě dne 15. 7. 2016

Krelačíl

.....
jméno a příjmení studenta

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Teoretické aspekty a charakteristika daně spotřební a daně z příjmu	12
2.1 Daň.....	12
2.1.1 Charakteristika daně	12
2.1.2 Účel daní.....	12
2.1.3 Výše daní	13
2.2 Daňový systém v České republice	14
2.2.1 Klasifikace daní.....	14
2.2.2 Přímé daně	14
2.2.3 Nepřímé daně	15
2.3 Daňová soustava České republiky.....	15
2.4 Daň z příjmů	16
2.4.1 Daň z příjmů fyzických osob	17
2.4.2 Daň z příjmů právnických osob.....	22
2.5 Spotřební daň.....	23
2.6 Energetická (ekologická) daň	25
3 Ekonomické a právní důsledky daňových úniků	27
3.1 Společné elementy a rozdíly	27
3.2 Proč lidé (ne)platí daně?	28
3.3 Ve skrytu stínové ekonomiky	30
3.3.1 Daňová zátěž a NOE: jak vysoké?	32
3.3.2 Daňová zátěž regulace a NOE: úzké, ale ambiciózní spojení	35
3.3.3 Segmentované versus propojené trhy práce	36
3.4 Daňové úniky u daně z příjmu fyzických osob v Itálii.....	39
3.4.1 Data a metodika odhadu	40
3.4.2 Zkoumání daně z příjmu a jejich vyhýbání se v závislosti na druhu plátce	42
3.4.3 Shrnutí	45
3.5 Dopad stínové ekonomiky na Country risk index	46
3.5.1 Country risk	46
3.5.2 Ratingové agentury.....	47
3.5.3 Data a proměnné.....	50
3.5.4 Stínová ekonomika	52
3.5.5 Příčiny růstu neoficiální ekonomiky.....	53
3.5.6 Metody k odhadování skryté ekonomiky.....	53
3.5.7 Modelový přístup, několikanásobný indikátor, několikanásobné příčiny.....	54
3.5.8 Velikost stínové ekonomiky.....	55

3.5.9 Efekty stínové ekonomiky	55
3.6 Metanolová kauza	58
3.6.1 Shrnutí metanolové kauzy.....	59
4 Návrh na snížení počtu daňových úniků	61
4.1 Jak odradit lidi od podvádění a podpořit je v placení daní	61
4.2 Obecně a komplexně proti daňovým únikům a práci na černo	63
4.2.1 Návrhy na snížení vlivu daňových úniků.....	65
4.2.2 Návrhy na snížení vlivu práce na černo.....	68
4.3 Zavedení elektronické evidence tržeb	69
4.3.1 Za inspirací do Chorvatska	71
4.3.2 Pohledem podnikatelů a živnostníků	73
4.3.3 Daně, šedá ekonomika vs. Lafferova křivka	74
4.3.4 Lafferova křivka vs. EET.....	76
5 Závěr	77
Seznam použité literatury.....	79
Seznam zkratk.....	81
Seznam obrázků a grafů	
Seznam tabulek	
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	

1 Úvod

Daně tvoří nedílnou složku státního rozpočtu každého vyspělého státu a není se tedy čemu divit, že se někteří jedinci snaží právě o tento příjem stát okrást. Příjmy do státního rozpočtu v podobě daní v České republice tvořily v roce 2015 kolem 50% z celkových příjmů. Problémy, jako analýza daňových úniků a odhadování velikosti a rozsahu stínové ekonomiky získaly zvyšující se zájem mezi politiky, ekonomy a ostatními sociology během posledních třech desetiletí. I přes to, různé metodologické postupy a rostoucí počet empirických důkazů dokonce i dnes je zde velká oblast zájmu, která ještě nebyla dotčena nebo kde úsilí vědeckých výzkumů je zatím v jejich prvopočátku.

Problémy daňových úniků, jejich rozsah a vliv na stínovou ekonomiku je řazen vysoko v politických a ekonomických debatách napříč celému světu v posledních letech. Bakalářská práce se bude zabývat následujícími daněmi: daní spotřební a daní z příjmů. K nejvyšším a nejpočetnějším únikům však dochází v případě daně z přidané hodnoty.

Cílem této bakalářské práce je podat pohled na daňový systém České republiky, dále charakteristika vybraných daní, analýza příčin a způsobů daňových úniků a návrh možností vedoucí ke snížení počtu a četnosti daňových úniků.

V první části této práce se podrobněji seznámíme s daňovým systémem v České republice a definujeme si základní pojmy daňové teorie. Chybět rozhodně nebude ani základní charakteristika vybraných daní, jejich analýza podle právního stavu v roce 2016.

V následující kapitole si řekneme, jaké jsou příčiny a důsledky daňových úniků. Přiblížíme si, jakým způsobem k těmto únikům dochází nejčastěji. Taktéž si stanovíme společné elementy a rozdíly mezi příčinami a důsledky daňových úniků. Podrobněji se podíváme, proč lidé neplatí daně a snaží se vymýšlet různé způsoby, jak by se mohli daňové zátěži vyhnout. Další podkapitola bude zaměřena přesně opačně. Cílem bude zjistit, jak u lidí podpořit vůli daně platit a tím pádem snížit počet daňových úniků. Rozsáhlou částí třetí kapitoly bude okupovat stínová ekonomika. Ze všeho nejdříve si stanovíme potřebná data a proměnné, vysvětlíme pojem stínová ekonomika. Následovat budou metody, pomocí kterých je možné do jisté míry stínovou ekonomiku odhadnout. V neposlední řadě stanovíme příčiny a řekneme si, jaké efekty může stínová ekonomika vykazovat. U spotřební daně věnuji jednu kapitolu aféře, která je velmi dobře známa také jako „kauza metanol“, což byla největší a nejhorší kauza, jak z pohledu státu, který přišel o velké množství peněžních prostředků, tak i kvůli tomu, že otravou metanolem umřelo téměř 50 lidí a další stovky lidí byly v ohrožení

života. Z ekonomického hlediska zase přiblížíme, o kolik peněz stát důsledkem metanolové kauzy přišel na daních a jaké dopady na ekonomiku tato kauza měla.

V závěru práce bude cílem stanovit návrhy na snížení počtu daňových úniků. Zde bude velká kapitola věnována tzv. elektronické evidenci tržeb, od které si zejména ministr financí Andrej Babiš slibuje, že bude hlavní zbraní v boji proti daňovým únikům a krácení daní. Inspirujeme se v Chorvatsku, kde už podobný systém několik let funguje, ovšem důležité je s jakým výsledkem. Další podkapitola bude věnována názorům podnikatelů a živnostníků na systém EET. V neposlední řadě si přiblížíme dopady na daně a šedou ekonomiku. Nástrojem, který nám v tomto pomůže, bude tzv. Lafferova křivka. Další částí této kapitoly bude návrh, s kterým přišla politická strana ČSSD. Jde o návrh na vytvoření národního plánu v boji proti stínové ekonomice a práci na černo. Zástupci ČSSD zde předkládají velkou škálu návrhů, které by mohli snížit počet daňových úniků a rovněž také přichází s návrhem, jak snížit počet lidí, kteří jsou zaměstnaní nelegálně.

Při zpracování bakalářské práce byly použity metody analýzy a komparace. Analýza představuje rozbor zkoumaného předmětu, jevu či situace na jednotlivé části, které jsou později dále zkoumány. Tato metoda nám pomáhá daný jev lépe poznat jako celek a je využita především ve druhé kapitole, kde se snažíme vymezit si veškeré pojmy a začít se přibližovat k samotnému jádru problému, který tato práce řeší. A také ve čtvrté kapitole, kde se snažíme analyzovat, jakým způsobem bychom mohli zamezit zvyšování počtu daňových úniků.

Metoda komparace je naproti tomu využívána tehdy, kdy je třeba zjistit podobnost mezi dvěma nebo více jevy. A právě tato metoda je využita ve velké míře ve třetí kapitole, kde srovnáváme ukazatele zemí Evropské unie. Mezi hlavní ukazatele, které porovnáváme napříč jednotlivými ekonomikami patří NOE (Non Observed Economy), daňová zátěž, míra daňových úniků a její regresi a v neposlední řadě potom velikost stínové ekonomiky v zemích světa. Dále byla tato metoda použita rovněž ve čtvrté kapitole, kde jsme porovnávali rozdíly mezi EET v České republice a Chorvatsku.

2 Teoretické aspekty a charakteristika daně spotřební a daně z příjmu

V této kapitole si blíže specifikujeme, jak vypadá daňová soustava v České republice, popíšeme si jaký je rozdíl mezi daňovou soustavou a daňovým systémem v České republice a vysvětlíme si pojem daň, dále si přiblížíme, co znamená pojem stínová ekonomika a jak se v ekonomice státu projevuje. V neposlední řadě si samozřejmě musíme přiblížit a vysvětlit, co je účelem této práce a to je charakteristika a podrobný rozbor vybraných daní, tzn. daň spotřební a daň z příjmu.

2.1 Daň

Daň je zákonem (popřípadě i jinak) určená povinná platba do rozpočtu autority (např. státu), která je oprávněna ji vyhlásit. Vyznačuje se neúčelovostí a neekvivalentností, tzn., ukládá se jako jednostranná povinnost bez nároku plátce na plnění ze strany vyhlášující autority. Daně jsou placené při určitých okolnostech, událostech, např. pravidelně v určitých intervalech nebo při změně vlastnictví (výplata odměny, prodej, darování nebo dědění).¹

2.1.1 Charakteristika daně

Jak se dovídáme na stránkách ministerstva, daň má následující charakteristiky. Daň je:

- nedobrovolná, povinná, vynutitelná;
- nenávratná, tzn. po zaplacení daně nelze zažádat o její navrácení;
- neekvivalentní;
- neúčelovou, tzn. poplatník daně nemůže určit, co se s penězi bude dále dít;
- ve prospěch veřejného rozpočtu;
- obvykle opakovanou v legislativě předepsaných periodách.

2.1.2 Účel daní

Důvodem existence daní je nutnost získat prostředky pro veřejný sektor k financování funkcí státu a veřejné správy, jako jsou:

- a) základní funkce státu, které jsou nutné pro existenci státu:

---

¹ Dostupné z: cds.mfcr.cz, dne 15. 4. 2016

- veřejná správa;
- vynucovací

b) doplňkové, vedlejší funkce státu, které mohou být ponechávány soukromé iniciativě, cíle jsou brány z pohledu sociálního i z pohledu, který ovlivňuje podnikání a ekonomiku vůbec. Jsou to.

- sociální funkce;
- ekonomické funkce státu.

2.1.3 Výše daní

Ve většině případů určujeme výši daně jako podíl (obvykle v procentech) základní hodnoty, označované jako daňový základ, kterou může (podle typu daně) být cena zboží, příjmy (mzda, zisk), velikost majetku apod. Další možností jak můžeme určit velikost daně je buď zcela pevnou částkou, nebo jiným způsobem (příkladem může být daň z lihu, tedy spotřební daň na alkohol, jejíž výše je v Česku odvozena od množství čistého lihu, nikoli z ceny).²

Progresivní, regresivní zdanění

Daňový systém může být:

- konstantní;
- lineární;
- progresivní;
- regresivní.

Rovné zdanění

Dále se pak u daně z příjmů objevuje termín rovná daň (především u daně z osobního příjmu), což je systém čistě lineární daně s jednotnou sazbou, která odstraňuje odchylky a výjimky, a zejména úlevy. To vede ke zjednodušení administrace a tím také ke snížení nákladů na výběr a vymáhání daně státem a napomáhá efektivnějšímu stanovení a odvod plátcem.

Tato daň, která má prakticky jednotnou sazbu v České republice platí pro daň z příjmu podniků (právnických osob).

---

² Dostupné z: <http://business.center.cz/business/finance/dane/>, dne 18. 4. 2016

2.2 Daňový systém v České republice

Pojmy „daňový systém“ a „daňová soustava“ jsou mnohdy vnímány jako synonyma, avšak v literatuře nalezneme jejich striktní rozlišení. Daňová soustava představuje souhrn vybíraných daní v daném státě a v určitém čase. Jednotlivé daně jsou upraveny z právního hlediska v daňových zákonech. Širší pojem než daňová soustava je daňový systém, který kromě daňové soustavy zahrnuje i právně, organizačně a technicky ustanovený systém institucí, jež mají na starosti správu daní a také jejich vyměřování, kontrolu a vymáhání.³

2.2.1 Klasifikace daní

Daň můžeme klasifikovat různými způsoby, jde jen o to, abychom si stanovili účel, pro který je daň vytvářena a za jakým účelem bude využita. My si pro účely bakalářské práce v této podkapitole uvedeme základní a nejpoužívanější způsob klasifikace a tím je rozdělení na daně přímé a nepřímé.

2.2.2 Přímé daně

U těchto daní lze přesně specifikovat osobu (daňový subjekt), která je povinna platit daň. Plátce těchto daní je zároveň poplatníkem. Daň se obvykle odvádí z jeho příjmů nebo majetku. Přímé daně dále rozdělujeme na důchodové a majetkové.

Důchodové dále členíme na:

- daň z příjmu fyzických osob;
- daň z příjmu právnických osob.

Majetkové jsou členěny následujícím způsobem:

- daň z nemovitých věcí;
- daň z nabytí nemovitých věcí;
- a daň silniční.

Daně přímé platí poplatník (fyzická nebo právnická osoba, z jehož prostředků je daň hrazena) na úkor svého důchodu a tato platba je nepřenositelná.⁴

---

³ŠIROKÝ Jan. *Daňové teorie – s praktickou aplikací*. Praha: C. H. Beck, 2003. 249 s. ISBN: 80-7179-413-9.

⁴Dostupné z: <http://www.stormware.cz/ucetni-pojmy/dane/>, dne 18. 4. 2016

2.2.3 Nepřímé daně

V případě těchto daní nelze dopředu jednoznačně vymezit, kdo bude daňovým poplatníkem, tedy osobu, která bude ve finální fázi platit daň. Určena může být pouze ta osoba, která konkrétní nepřímou daň odvádí státu. V tomto případě tedy plátce daně.

Označuje se také jako daň ze spotřeby. Je totiž zahrnuta jako přírážka v ceně zboží nebo služeb nakupovaných zákazníkem či spotřebitelem, který ji hradí v rámci úhrady své spotřeby. Státu však daň odvede (zaplatí) příslušný obchodník.

Nepřímé daně dále dělíme na:

- selektivní (spotřební daň);
- univerzální (daň z přidané hodnoty);
- ekologická.

Do tohoto druhu daní lze dále zahrnout:

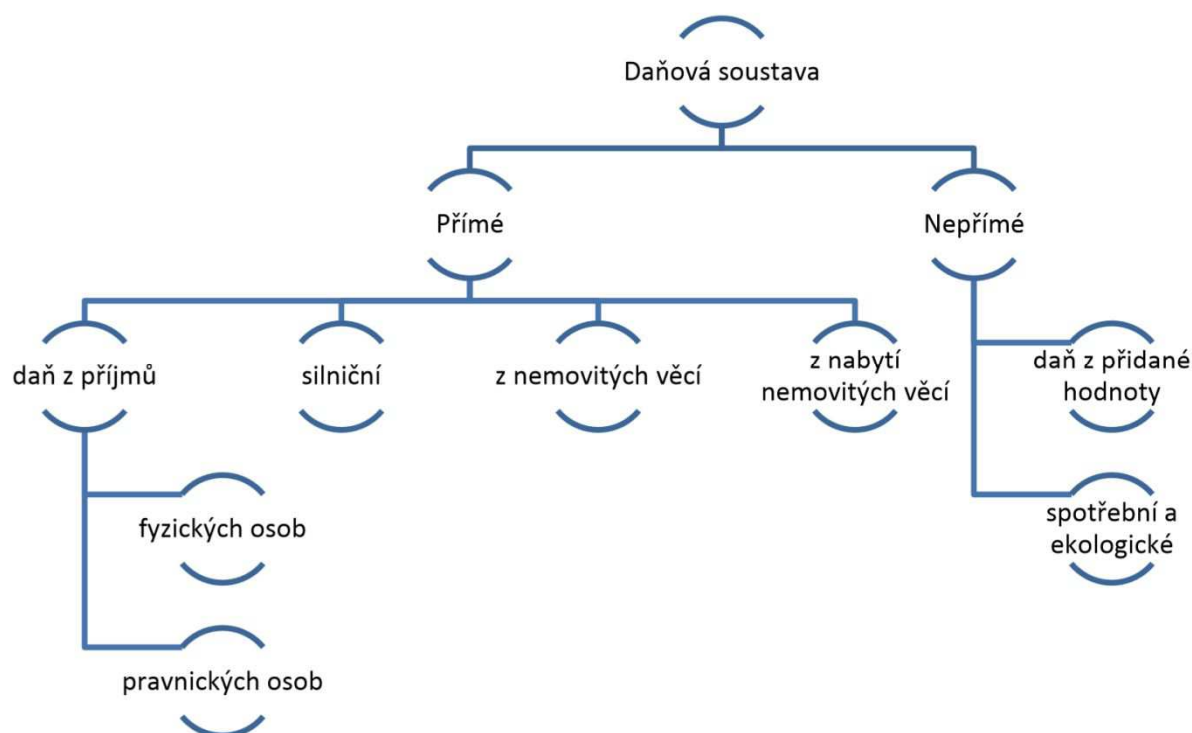
- poplatky za znečištění vzduchu a vody;
- poplatky za odpad.

2.3 Daňová soustava České republiky

Daňovou soustavou je označena soustava daní daného státu, která je vytvářena jako ucelený systém sestavený pro primární účel zabezpečení příjmů do státního rozpočtu a dále pro příjmy rozpočtů krajů, měst a obcí, prostřednictvím vybíráním daní. Cílem je zabezpečení chodu státní správy a veřejného sektoru. Současná daňová soustava České republiky, uzákoněna k 1. 1. 1993, se skládá z následujících daní viz. Obr. 2.1.⁵

---

⁵ŠEBESTÍKOVÁ, Viola a kolektiv. *Daňová a sociální optimalizace ve vztahu k nezaměstnanosti v České republice*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012. 180 s. ISBN 978-80248-2938-8.

Zdroj: Šebestíková a kol., 2012

2.4 Daň z příjmů

Daň z příjmů je upravována zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP), ve znění pozdějších předpisů. Zákon o daních z příjmů platí mezi platnými právními předpisy k normám s největším počtem novelizací. Od své účinnosti, které nabytí 1. ledna 1993 byl novelizován již více než sto třicetkrát. Ke změnám došlo i v průběhu roku 2015, nebyly to však tak turbulentní změny jako v minulých letech.⁶

Důvody častých novelizací zákona o daních z příjmů a ostatních daňových předpisů můžeme hledat jak v ekonomické oblasti, tak v oblasti politicko-sociální. Z ekonomických motivů můžeme zmínit snahu o rozvoj ekonomiky (např. investiční pobídky v podobě daňových úlev) a snahu o zlepšení příjmové stránky státního rozpočtu (zavedení solidárního

⁶ Zdroj: MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2016, úplná znění platná k 1. 1. 2016*. Praha: Grada publishing, 2016. 288 s. 978-80-271-0022-4.

zvýšení daně, úvahy o progresivní daňové sazbě). Politicko-sociální hledisko ovlivnilo zavedení tzv. školkovného nebo zvýšení slevy na dani na děti.⁷

Zákon o daních z příjmů je rozdělen do několika částí. První část pojednává o daních z příjmů fyzických osob a popisuje ji § 2 - § 16b a můžeme se dozvědět např. kdo je poplatníkem daně z příjmu, dále co může být předmětem daně, nebo v neposlední řadě co je od daně osvobozeno. Druhá část se zabývá daní z příjmu právnických osob a je vymezena § 17 - § 21a. I zde je popsáno, kdo je poplatníkem daně z příjmu právnických osob, dále pak kdo může být veřejně prospěšným poplatníkem či obecná ustanovení o předmětu daně. Třetí část je pojmenována "Společná ustanovení" a charakterizuje ji § 21b - § 38fa. Jsou zde popsány právní úpravy, které mají obě skupiny poplatníků společné. Část čtvrtá se jmenuje "Zvláštní ustanovení pro vybírání daně z příjmů" a pojednává především o problematice daňových přiznání a uplatnění nezdánitelných částek ze základu daně. Je vymezena v § 38g - § 38w. V páté části, která je nazvána "Registrace" jsou popsány registrační povinnosti poplatníka k dani z příjmů a je vymezena § 39 - § 39b. Část šestá popisuje pravomoci vlády a ministerstva financí a je popsána v § 39p a § 39q. Závěr kapitoly patří ještě přechodným a závěrečným ustanovením.

Na konci kapitoly zákona o daních z příjmu je prostor vymezen příloham. Příloha č. 1 popisuje třídění hmotného majetku do odpisových skupin. V současnosti existuje šest druhů odpisových skupin. Příloha č. 2 je věnována postupu při přechodu z vedení účetnictví na daňovou evidenci a Příloha č. 3 charakterizuje opačný směr, totiž postup při přechodu z daňové evidence na vedení účetnictví.

2.4.1 Daň z příjmů fyzických osob

Tato daň zdaňuje všechny příjmy poplatníka, které buď nejsou předmětem daně, nebo které jsou od této daně osvobozeny. Poplatníci DPFO mohou být daňovými rezidenty České republiky, popř. daňovými nerezidenty. Daňovými rezidenty jsou podle § 2 odst. 2 ZDP poplatníci, kteří mají bydliště na území České republiky nebo se zde obvykle zdržují. Za tyto poplatníky se považují osoby, které na území České republiky pobývají alespoň 183 dnů v kalendářním roce, a to souvisle nebo v několika obdobích. Daňovým rezidentům České republiky vzniká daňová povinnost, která plyne jak z příjmů ze zdrojů na území České republiky, tak z příjmů plynoucích ze zahraničí. Co se týče daňových nerezidentů, jejich daňová povinnost se vztahuje pouze na příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky.

---

⁷ Zdroj: Tamtéž

Předmětem daně z příjmů fyzických osob jsou příjmy poplatníka, které jsou v § 3 odst. 1 ZDP rozděleny:

- příjmy ze závislé činnosti (§ 6 ZDP);
- příjmy ze samostatné činnosti (§ 7 ZDP);
- příjmy z kapitálového majetku (§ 8 ZDP);
- příjmy z nájmu (§ 9 ZDP);
- ostatní příjmy (§ 10 ZDP).

Příjem můžeme obdržet ve dvou formách, a to jednak ve formě peněžní, anebo ve formě nepeněžní (např. dosažený směnou).

Předmětem daně nejsou příjmy, které jsou uvedeny v § 3 odst. 4 ZDP, a sem patří např. příjmy získané nabytím akcií nebo podílových listů podle zákona upravujícího podmínky převodu majetku státu na jiné osoby, příjmy plynoucí poplatníkovi, která vypomáhá s domácími pracemi v zahraničí, příjem z výměny pozemků při pozemkových úpravách podle zákona upravujícího pozemkové úpravy, úvěry nebo zápůjčky s výjimkou příjmu, který věřitel nabyl z vrácené zápůjčky nebo úvěru úplatným postoupením pohledávky vzniklé na základě této zápůjčky nebo úvěru, příjmy z rozšíření rozsahu nebo vypořádání společného jmění manželů.

Od daně se mimo jiné osvobozují příjmy, které jsou vypsány v § 4 ZDP a patří zde např. příjem z prodeje rodinného domu a souvisejícího pozemku, nebo jednotky, která nezahrnuje nebytový prostor jiný než garáž, sklep nebo komoru pokud je splněna časová lhůta bezprostředně před prodejem, dále pak příjem z prodeje hmotné movité věci s výjimkou příjmu z prodeje cenného papíru, motorového vozidla, letadla nebo lodě, nepřesahuje-li doba mezi jejich nabytím a prodejem dobu 1 roku, movité věci, která je nebo v období 5 let před prodejem byla zahrnuta do obchodního majetku, příjem ve formě náhrady účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložených výdajů spojených s darováním a odběrem krve a jejích složek, tkání, buněk nebo orgánů. Dále se osvobozením od daně zabývá § 4a, který nese název *Osvobození bezúplatných příjmů*, kam se řadí především příjem z nabytí dědictvím nebo odkazu.

Nyní se zaměříme na příjmy podle § 6, což jsou **příjmy ze závislé činnosti**, do kterých se řadí příjmy ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského poměru a obdobného poměru, příjmy za práci člena družstva, společníka společnosti s ručením omezeným, komanditisty komanditní společnosti, odměny člena orgánu právnické osoby, likvidátora.

Za příjmy ze závislé činnosti nepovažujeme a předmětem daně nejsou příjmy uvedené v § 6 odst. 7 ZDP, zejména pak, *„náhrady cestovních výdajů poskytované v souvislosti s výkonem činnosti, ze které plyne příjem ze závislé činnosti, hodnota osobních ochranných pracovních prostředků, pracovních oděvů a obuvi, mycích, čisticích a dezinfekčních prostředků a ochranných nápojů poskytovaných v rozsahu stanoveném zvláštním předpisem, povinná plnění zaměstnavatele na vytváření a dodržování pracovních podmínek pro výkon práce stanovená právním předpisem.“*⁸

Následovat budou příjmy, které jsou od daně z příjmu ze závislé činnosti osvobozeny. Tyto jsou určeny v § 6 odst. 9 ZDP a patří mezi ně např. nepeněžní plnění vynaložená zaměstnavatelem na odborný rozvoj zaměstnanců související s předmětem činnosti zaměstnavatele nebo nepeněžní plnění vynaložená zaměstnavatelem na rekvalifikaci zaměstnanců, hodnota stravování, hodnota nealkoholických nápojů poskytovaných jako nepeněžní plnění ze sociálního fondu, hodnota nepeněžního bezúplatného plnění poskytovaného z fondu kulturních a sociálních potřeb.

Poplatník s příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků je dále označen jako zaměstnanec, plátce příjmu jako zaměstnavatel. Základem daně je částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení, pokud dále u jednotlivých příjmů podle § 6 až 10 není stanoveno jinak.

Jako další si přiblížíme příjmy, které plynou ze samostatné činnosti, blíže specifikované v § 7 ZDP. Mezi ně patří zejména příjem ze živnostenského podnikání, podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku příjem ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, příjem z jiného podnikání (např. lékaři), příjmy z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví, autorských práv, příjem z výkonu nezávislého podnikání (např. hudebníci, herci).

Dílčí základ daně z příjmů ze závislé činnosti stanovíme jako rozdíl mezi příjmy z této činnosti, které snížíme o výdaje vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. V jiném případě si poplatník může podle § 7 odst. 7 uplatnit výdaje % z příjmu a to ve výši:

- 80 % z příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství a z příjmů z živnostenského podnikání řemeslného, nejvýše však lze uplatnit výdaje do výše 1 600 000 Kč;

---

⁸Zdroj: MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2016, úplná znění platná k 1. 1. 2016. Praha: Grada publishing, 2016. 288 s. 978-80-271-0022-4.*

- 60 % z příjmů ze živnostenského podnikání, vyjma řemeslného podnikání, maximální výše výdajů, kterou lze uplatnit je 1 200 000 Kč;
- 40 % z jiného podnikání a jiné samostatné činnosti, nejvýše lze uplatnit výdaje do výše 800 000 Kč;
- 30 % z příjmů z nájmu majetku zařazeného do obchodního majetku, maximálně jde uplatnit výdaje do částky 600 000 Kč;

Pokud poplatník uplatní výdaje podle § 7 odst. 7 nelze způsob uplatňování výdajů zpětně změnit. Poplatník je dále povinen vést záznamy o příjmech a evidenci pohledávek, které vznikly v souvislosti s činností, ze které plyne příjem ze samostatné činnosti.

Příjmy z kapitálového majetku jsou dalším dílčím základem daně abliže je máme popsane v §8 ZDP a jsou tedy dalším příjmem, který může poplatníkovi vzniknout. Takovýto příjem může být např. podíl na zisku z obchodní korporace a úroky z držby cenných papírů, podíly na zisku tichého společníka a také úroky, výhry a jiné výnosy z vkladů na vkladních knížkách, úroky z peněžních prostředků na účtu, který není určen k podnikání a další.

Příjmy z nájmu, vyjmenované v § 9 ZDP, tvoří další podobu příjmu, která může být poplatníkovi vyplácena. Příjmy spadající do této kategorie mohou být z nájmu nemovitých věcí (stavby, pozemky, samostatné nebytové prostory) a bytů. Druhou kategorií spadající do tohoto typu příjmu jsou příjmy z nájmu movitých věcí. Pokud se však jedná pouze o příležitostný nájem, potom příjem z takového nájmu není zahrnut do příjmů podle § 9 ZDP, ale je nutno ho zahrnout do dílčího základu daně podle § 10 ZDP. I v tomto případě je možné, stejně jako v § 7 ZDP, aby si poplatník daně uplatnil výdaje % z příjmů, konkrétně to v tomto případě je ve výši 30 % z příjmů, nejvýše však lze uplatnit výdaje do výše 600 000 Kč.

Do **ostatních příjmů dle § 10 ZDP** zahrnujeme příjmy, které nelze zařadit do předchozích kategorií příjmů (§ 6 - § 9 ZDP). Můžeme sem zahrnout zejména příjmy z příležitostných činností a příležitostného nájmu, včetně příjmů ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, které není provozováno podnikatelem. Dále si můžeme uvést např. ceny z veřejných soutěží, ze sportovních soutěží, bezúplatný příjem atd.

Sazba daně (§ 16 ZDP) je ve výši 15% ze základu daně, který je snížený o nezdanitelné části základu daně, specifikované v § 15, a také o odčitatelné položky od základu daně, které jsou blíže popsane v § 34. Výsledný základ daně nakonec zaokrouhlíme na celé stovky Kč dolů. U poplatníků s vyššími také nesmíme opomenout § 16a, který je nazván Solidární zvýšení daně. Toto zvýšení daně činí 7% z kladného rozdílu mezi součtem příjmů dílčího základu daně podle § 6 a § 7 a 48násobkem průměrné mzdy.

2.4.2 Daň z příjmů právnických osob

Za poplatníka daně z příjmů podle § 17 ZDP se považuje především právnická osoba (s.r.o., a.s., k.s.), organizační složka státu, podílový fond (upravuje zákon o investičních fondech), svěřenský fond (dle občanského zákoníku). Mezi poplatníky této daně se řadí daňoví rezidenti České republiky, nebo daňoví nerezidenti. Zda je poplatník daňovým rezidentem nebo ne záleží na tom, jestli je jejich sídlo nebo místo vedení na území České republiky.

Za předmět daně (podle § 18 ZDP) jsou považovány příjmy z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem. Existují zde ovšem výjimky, které jsou zahrnuty v příjmech osvobozených od daně nebo v příjmech, které nejsou předmětem daně právnických osob. Jako příklad si můžeme uvést příjmy získané nabytím akcií (dle zákona, který upravuje podmínky převodu majetku státu na jiné osoby), příjmy plynoucí zdravotní pojišťovně ve formě pojistného na veřejné zdravotní pojištění, pokuty uložené pojištěnci nebo plátcí pojistného.

Od daně z příjmů PO, podrobněji popsané v § 19 ZDP, se dále osvobozují příjmy plynoucí z členských příspěvků dle stanov, statutu, zřizovacích nebo zakladatelských listin, výnosy kostelních sbírek, příjmy za církevní úkony, příjem z nájemného družstevního bytu nebo družstevního nebytového prostoru na základě nájemní smlouvy mezi bytovým družstvem a jeho členem, dále pak příjmy, u nichž se daň vybírá srážkou podle zvláštní sazby daně, př. fond penzijní společnosti. Další příjmy osvobozené od daně z příjmů právnických osob jsou popsány v § 19b ZDP a jsou to bezúplatné příjmy. Mezi tyto patří zejména příjem z nabytí dědictví nebo odkazu, nabytí vlastnického práva k pozemku nebo příjem plynoucí do veřejné sbírky (na humanitární nebo charitativní účel.)

Sazba daně činí v současné době 19 % ze základu daně sníženého o položky snižující základ daně a o odčitatelné položky od základu daně, které jsou popsány v § 34 a §20 odst. 7 a 8 ZDP. Výsledný základ daně poté zaokrouhlujeme na celé tisíce Kč dolů. Jak se vyvíjela sazba daně v přechozích letech je popsáno v Tab. 2.1 Vývoj sazby daně z příjmu právnických osob.

Tab. 2.1 Vývoj sazby daně z příjmu právnických osob

Rok	Sazba daně
2016 - 2010	19%
2009	20%
2008	21%
2007, 2006	24%
2005	26%
2004	28%
2003 – 2000	31%
1999	35%

Zdroj: www.danarionline.cz, vlastní úprava

2.5 Spotřební daň

Spotřební daň se řadí mezi obdobně jako DPH mezi daně nepřímé, které stát zavádí jednak z důvodu regulace ceny určitých komodit na trhu, nebo za účelem zvýšení příjmů do státního rozpočtu. Díky spotřebním daním se stát dále snaží snížit poptávku po škodlivém zboží a to především z důvodu, že spotřební daň v České republice tvoří většinou více jak 50 % ceny zdaněného zboží.⁹

Spotřební daň se v České republice užívají od 1. 1. 1993 a v současné době je upravuje zákon č. 353/2006 Sb., o spotřebních daních (ZSpD) a skládá se ze sedmi částí. Správou těchto daní se zabývají orgány Celní správy České republiky. Spotřebními daněmi jsou postihnuty následující komodity: minerální oleje, líh, pivo, víno a meziprodukty, tabákové výrobky a nově od letošního roku také surový tabák a je to kvůli tomu, že i s touto komoditou se v minulosti velice podvádělo. Zákon tyto produkty označuje jako „vybrané výrobky“.

Další důležitou otázkou je, kde dojde ke zdanění dané komodity. V tomto případě rozlišujeme dva druhy, a to podle země původu a země spotřeby. Princip **země původu** znamená, že výrobek je zdaněn v zemi, kde byl vyroben a v zemích spotřeby je buďto osvobozen od daně nebo vyňat z předmětu daně. Tento způsob se využívá u pouze okrajově u spotřebních i ekologických daní, při dodání výrobků mezi státy Společenství. Základním principem výběru spotřebních i ekologických daní v rámci EU je princip **země spotřeby**. Plátcí daně jsou výrobci a provozovatelé tzv. daňových skladů.

⁹Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dane/spotrebni-dan.html>, dne 23. 3. 2016

Dalším důležitým termínem je tedy **daňový sklad** je popsán v § 3 písm. g) zákon o spotřebních daních. Je to prostorově ohraničené místo na daňovém území České republiky, ve kterém provozovatel daňového skladu vyrábí, zpracovává, skladuje, přijímá nebo odesílá vybrané výrobky dosud nezatížené spotřební daní, pokud zákon nestanoví jinak (blíže popsané v § 59, 78, 89 a 99). Co se osvobození od spotřebních daní týče, existují dva typy, podmíněné a trvalé osvobození. Podmíněné osvobození znamená dočasné či časově omezené osvobození od daně a to pouze po dobu, kdy je výrobek umístěn v daňovém skladu nebo je výrobek přepravován mezi dvěma daňovými sklady nebo je přepravován z daňového skladu oprávněnému příjemci. S režimem podmíněného osvobození mají právo „styku“ pouze tři osoby: provozovatel daňového skladu, oprávněný příjemce a daňový zástupce provozovatele daňového skladu z jiného členského státu.¹⁰

Za provozovatele daňového skladu je považována jak právnická tak fyzická osoba, která získala povolení k provozování daňového skladu. Provozovatel daňového skladu je zároveň i daňovým subjektem. **Daňový zástupce provozovatele daňového skladu z jiného členského státu** je rovněž právnická či fyzická osoba, která má sídlo (místo pobytu) v tuzemsku a zastupuje zde provozovatele daňového skladu z jiného státu EU. *Daňový zástupce nesmí přijaté výrobky v režimu podmíněného osvobození skladovat ani odesílat a tudíž ihned po přijetí musí tyto výrobky uvést do volného oběhu, čímž mu vzniká povinnost přiznat a zaplatit daň, jak říká Svátková (2009).* Také má povinnost daň zajistit.

Oprávněným příjemcem může opět být právnická nebo fyzická osoba, která není provozovatelem daňového skladu v místě, kde v rámci podnikatelské činnosti na základě povolení jednorázově nebo opakovaně přijímá vybrané výrobky v režimu podmíněného osvobození od daně dopravované z jiného členského státu. Dále nesmí vybrané výrobky v tomto režimu skladovat a odesílat a jeho povinností je zajistit, přiznat a odvést daň, ale také poslat daňové přiznání. Oprávnění příjemci mají právo pořizovat vybrané výrobky bez zahraniční spotřební daně a dělí se do dvou skupin podle četnosti přijímání výrobků: opakované a jednorázové přijetí vybraných výrobků. V případě porušení režimu podmíněného osvobození při dopravě jsou vybrané výrobky z tohoto režimu vyjmuty a uvedeny do volného oběhu, což znamená i povinnost přiznat a zaplatit spotřební daň, přičemž zde platí obecná zásada, že tuto povinnost má provozovatel odesílajícího daňového skladu.

---

¹⁰ SVÁTKOVÁ Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 300 s. ISBN 978-80-7357-443-7.

Volným daňovým oběhem se rozumí sféra oběhu, ve které se vybrané výrobky pohybují mimo režim podmíněného osvobození od spotřební daně.¹¹

Povinnost spotřební daň **přiznat a zaplatit** je nutné odlišovat od povinnosti **odvést daň státu**. „Vznik povinnosti spotřební daň přiznat a zaplatit je v podstatě signálem vyslaným zákonem plátcí daně informujícím ho o tom, že musí daň vypočítat, zahrnou ji do své daňové evidence a zaplatit ji správci daně.“¹²

2.6 Energetická (ekologická) daň

Ekologické daně upravuje zákon č. 261/2007 Sb., o veřejných rozpočtech, část čtyřicet pět a čtyřicet sedm, a patří mezi tzv. nápravné daně, které vyjadřují náklady společnosti na odstranění negativní externality. Jedná se o různé škodlivé látky, které znečišťují životní prostředí, ale také jsou škodlivé lidskému zdraví. Ekologické daně jsou v daňovém systému České republiky od 1. ledna 2008 a zahrnují následující tři daně: daň ze zemního plynu, daň z pevných paliv a daň z elektřiny.

Daň ze zemního plynu upravuje část čtyřicátá pátá zákona č. 261/2007 Sb., o veřejných rozpočtech. **Daňovým územím** se pro účely této části území České republiky. **Dodavatelem** je právnická nebo podnikající fyzická osoba nabývající plyn bez daně za účelem jeho dalšího prodeje. **Konečným spotřebitelem** je fyzická nebo právnická osoba, která nemá povolení k nabytí plynu bez daně. *Plátcem daně je dodavatel, který na daňovém území dodal plyn konečnému spotřebiteli, provozovatel distribuční soustavy, provozovatel přepravní soustavy a provozovatel podzemního zásobníku plynu. (podnikatel.cz)* Předmětem daně (§ 4) je plyn uvedený pod kódy nomenklatury (číselné označení): 2711 11, 2711 21 (zemní plyn), 2711 29 (etylen, propylen, butadien) a 2705 (svítiplyn, vodní plyn, generátorový plyn). Základem daně je potom množství plynu v MWh spalného tepla. (podnikatel.cz)

Daň z pevných paliv je blíže popsána v části čtyřicáté šesté. Stejně jako u zemního plynu se daňovým územím rozumí území České republiky. Dodavatel je rovněž právnická nebo podnikající fyzická osoba, která nabývá pevná paliva bez daně za účelem dalšího prodeje. Konečným spotřebitelem je FO nebo PO, která není držitelem povolení k nabytí pevných paliv bez daně. Plátcem daně je dodavatel, který na daňovém území dodal pevná paliva konečnému spotřebiteli. Základem daně je množství pevných paliv vyjádřené v GJ

---

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

spalného tepla v původním vzorku. Sazba daně činí 8,50 Kč/GJ spalného tepla v původním vzorku.

Daň z elektřiny popisuje část čtyřicet sedm. I zde, stejně jako v předchozích dvou případech, je daňovým územím území České republiky. Dodavatel je obchodník s elektřinou, výrobce podle energetického zákona a operátor trhu s elektřinou. Plátcem daně je dodavatel, který na daňovém území dodal elektřinu konečnému spotřebiteli. Základem daně je množství elektřiny v MWh.

3Ekonomické a právní důsledky daňových úniků

V této kapitole se už blíže podíváme právě problematiku daňových úniků. Vysvětlíme si pojem stínová ekonomika, a jak se její přítomnost projevuje. V neposlední řadě si řekneme, proč dochází u námi vybraných daní k daňovým únikům. Jedna kapitola bude věnována i tzv. „kauze metanol“. Máme-li se zabývat problematikou daňových úniků trochu komplexněji, je nutné, abychom se na tento problém podívali nejen z pohledu českého poplatníka, ale abychom porovnali, jak to chodí jinde ve světě. A z tohoto důvodu bude tato kapitola rovněž věnována daňovým únikům u daně z příjmů fyzickým osob v Itálii.

Než však budeme moci přistoupit k rozboru důsledku daňových úniků, logicky si musíme alespoň vyjmenovat základní příčiny daňových úniků, neboť důsledky z nich vyplývají. Za základní ekonomické příčiny považují:

- stínovou ekonomiku;
- daňová zátěž poplatníků;
- míra zdanění;
- morálka obyvatelstva;
- ekonomický cyklus;
- výše příjmů daného subjektu.

Základními právními příčinami daňových úniků jsou zejména:

- nejasnost a nejednoznačnost ve formulaci zákonů;
- výše sankcí a pokut;
- korupce;
- struktura daní;
- daňový systém.

O těchto příčinách a důsledcích nyní pojednáme v následujících subkapitolách třetí kapitoly.

3.1 Společné elementy a rozdíly

Základní společný element vyhýbání se daním je touha jednotlivců zvýšit svůj příjem. Zajímavým aspektem je, že se tahle motivační síla zdá být nezávislá na úrovni příjmu. Tudíž při vyhledávání lidí vyhýbajících se daním se nezaměřujeme pouze na jednu skupinu, chudé či bohaté, ale na všechny skupiny.

Značným rozdílem mezi vyhýbáním se daním a stínovou ekonomikou je to, jak se na ni společensky pohlíží. Zatímco na vyhýbání se daním se pohlíží do jisté míry jako na sociálně přípustné. Tohle se také odráží v pozorování, že daňové úniky jsou obvykle trestány peněžními pokutami spíše než odnětím svobody. V kontrastu s tím stínovou ekonomiku vnímáme spíše jako kriminální aktivitu. Fakticky stínovou ekonomiku v závislosti na její intenzitě dělíme na tři úrovně:

- nekriminální úroveň a nízká kriminální úroveň, kde patří aktivity jako porušování autorských práv);
- kriminální úroveň, která obsahuje práci na černo (např. můžeme uvést místního výrobce/řemeslníka, který nabízí své služby tzv. bez papírů), většina z těchto aktivit se děje tak, aby nebyli vystopováni místní autoritou, její množství kolísá a obvykle se jedná o aktivity zaměřené na zvýšení příjmu/snížení výdajů;
- konečně, třetí úroveň je organizovaný zločin, který může zahrnovat ilegální prodej zbraní, drog anebo lidí, násilné prostituce, ilegální gamblerství atd., černí pracovníci také spadají do této kategorie, ale pouze jsou-li organizováni, organizované vyhýbání se daním pomocí kartelů sem patří taktéž;

Samozřejmě tato klasifikace je pouze hrubá, s pouze naznačenými hranami, ovšem napomáhá identifikaci rozdílů vyhýbání se daním. Zatímco vyhýbání se daním se může vyskytnout i mimo stínovou ekonomiku, jakmile jsme ve stínové ekonomice, v kriminální úrovni nebo v organizované kriminální úrovni skoro vždy to vede k vyhýbání se daním.

3.2 Proč lidé (ne)platí daně?

Základní teoretický model používaný ve skoro všech studiích o složení daní začíná s modelem Becker (1968) nazvaný „Economics-of-crime“, poprvé aplikován na složení daní v roce 1972. Zde se předpokládá, že racionální jedinec se bude snažit maximalizovat užitek vyhýbáním se daním. Porovnávající benefity úspěšného podvodu oproti riskantnímu prospektu býti detekován a potrestán. Jedinec platí daně, protože má obavu, že bude chycen a penalizován. Tahle metoda dává uspokojivé výsledky, které závisí na množství auditů a výši pokut. I když patří tenhle model mezi nejpoužívanější je jasné, že vyhýbání se daním nemůže být úplně vysvětlen pouze obavami z finančních postihů. Procentuální hodnota individuálních příjmových daní a jejich úniků je ve většině zemí relativně nízká, skoro vždy jsou úniky pod jedno procento.

Klasický model je málokdy schopen vysvětlit úplně vyhýbání se daním. I když složení daní mezi zeměmi se výrazně liší, taktéž jejich výše, úniky málokdy padnou na úroveň předpovězenou standardními ekonomickými metodami. Vypadá to, že vládní zásahy sami o sobě ovlivňují úroveň úniků, ovšem ekonomický model není schopen toto chování vysvětlit. Otázkou tedy je: jaké další faktory ovlivňují to, aby lidé platili daně?

V literatuře se nachází relativně velké množství faktorů, které autoři navrhuji k vyřešení ekonomického problému (modelu). Taktéž komplexita a neurčitost ohledně fiskálních parametrů byla analyzována. Překvapivě bylo zjištěno po analyzování komplexnosti, že tahle komplexnost je ještě větší. Částečně proto, že u jedinců averzních k riziku budou odpovídat zvyšováním úniků při zvyšujících se zásazích státu.

Nadále jednotlivci, kteří za své daně obdrží něco hmatatelného, budou daně platit raději než jedinci, kteří za své placení neobdrží nic. Existuje několik dalších teorií (modelů) snažících se vysvětlit daňové úniky. Např. model „The principal-agent“, občas se také využívá teorie her. Jak nám říká naše neoklasická ekonomická teorie, jedinci mají své limity, např. mají nedostatečnou schopnost počítat (mají omezenou racionalitu, omezené mentální účetnictví). Systematicky špatně vnímají, anebo nevnímají vůbec opravdovou cenu jejich akcí (např. fiskální iluze, převážení možnosti), stojí tváří v tvář limitům jejich sebekontroly (např. „hyperbolický discounting“, Vánoční klub slev, automatický program automatického účastnění se). Lidé jsou potom vystaveni možnostem, které jsou orámovány (např. referenční body, výnosy vs. ztráty, averze ke ztrátám, vyhledávání risku). Také jsou ovlivňováni sociálním kontextem, ve kterém utvářejí rozhodnutí, např. altruismus, reciprocita, důvěra, morálka, fair-play, patriotismus, sociální normy a mnoho dalších. Ve zkratce jednotlivci nejsou vždy racionální, sebe kontrolování, sobečtí a egoističtí.

Velice podstatný faktor v téhle problematice je převažování pravděpodobnosti. Tenhle aspekt nám dává další vysvětlení na daňové úniky. Jestliže si plátce daní zvyšují váhu, šance auditu než by měli, pak budou krást méně.

Přidružený faktor je sociální norma daňových úniků. I když je obtížné jej definovat přesně, dokážeme definovat sociální normu daňových úniků. Sociální norma reprezentuje před zobrazené chování, které jsou souzeno podobně mezi ostatními a vyžadují sociální schválení.

Ekonomické teorie bázování se neustále vyvíjejí a objevují, např. Camerer a Loewenstein (2004), McCaffery a Slemrod (2006) a Angner a Loewenstein (2010). Dohromady teoretické analýzy daňových úniků doporučují několik postupů k ovlivnění úniků.

Tyhle analýzy taktéž doporučují limity efektů administrativních strategií, které se zabývají vynucováním.

Ve zkratce, existuje mnoho teoretických, empirických a experimentálních důkazů že jednotlivci odpovídají předvídatelně. Jestliže ne vždy signifikantně k postupům jako zvýšení množství auditů, opakováním auditů, strategických auditů, veřejných auditů, zveřejňování informací auditů, zvyšování pokut, sdílení informací auditů mezi auditními společnostmi, zvyšování odměn za odhalování úniků, daňových amnestií, skupinových rozhodnutí, zvýšení komplexity a nejistoty atd. Jak tenhle výzkum může být použit v administraci ukazatelů k redukci daňových úniků.

3.3 Ve skrytu stínové ekonomiky

Podle Freye a Weck-Hannemana, Giles a Schneider (2009) je používán model DYMIMIC. K vytvoření indexu, který vzniká benchmarkingovou procedurou v závislosti na poptávce po měně. Využitím této poptávky kalibrujeme velikost a rozvoj skryté ekonomiky. Tahle extenzivní studie se zaměřuje na 21 nejvyvinutějších OECD zemí v čase počátku devadesátých let. Prvně se zaměříme na výstup modelu závislého na osmi proměnných a čtyřech indikátorech.

Mezi příčinami, některé proměnné jsou kvantitativní, jako např. daňová tíže a sociální, přičemž počítáme procentuální HDP, míra nezaměstnanosti a míra per capita, která je nestálá. Poté máme proměnné, které jsou kvalitativní jako např. index morálky a kvalita státních institucí. Indikátory, jako např. průměrná týdenní pracovní doba, nejsou exogenní. Ve velmi rozvinutých zemích OECD sociální jistoty podporují přímou taxaci a mají největší vliv, následované daňovou morálkou a kvalitou státních institucí.

Daně a sociální jistoty jsou kvantitativní a jsou nejdůležitější proměnné následovány daňovou morálkou, které mají jednoduchou největší influenci, tzn. chování daňového poplatníka je velice ovlivněno státními institucemi, a tudíž rozhoduje, jestli bude zahrnut ve stínové ekonomice nebo ne. Vyvinutost ekonomiky a nezaměstnanosti a HDP per capita mají kvantitativní důležitost na stínovou ekonomiku.

Daň jako taková a tíže sociálního systému jsou spíše hrubé proměnné, které nedokáží vysvětlit přesně rozdíly mezi zeměmi. I když chudé země (po stránce HDP per capita), jako třeba jižní část Evropy zažívají spíše neefektivní regulace, taktéž jako méně bohatství než bohaté země. To ale nevysvětluje, proč bohatší země (Belgie, Švédsko) dosahují vysoké úrovně

NOE. Porovnávání mezi zeměmi vede k domněnce, že rozdíly mohou být způsobeny ideokracií, která musí být vysvětlena.

S respektem k zemím EU, průměrná velikost stínové ekonomiky, která se od pozdních 90 let snižuje po roce 2000 různými rychlostmi mezi zeměmi, jako např. Rakousko a Německo. Tenhle klesající trend může být vysvětlen díky vylepšeným regulacím a donucovacím metodám také jako trend daňových škrtů (Schneider, 2009). Řecko, Itálie a Španělsko mají největší porci stínové ekonomiky. Rakousko, Nizozemí a Velká Británie stojí na nejnižším konci. Žebříček se v čase moc nemění, ovšem body jednotlivých zemí fluktuují.

DYMIMIC/poptávka po měně a metody postavené na tomto poskytují odhady, které se zdají být zveličené ze dvou důvodů. Velikost stínové ekonomiky je tlačena pod zem, zahrnující neformální aktivity a aktivity domácností nezávislé na ilegálních aktivitách, zatímco poptávka po měně se aplikuje na celý ukazatel NOE. Kalibrace (benchmarking) přesahuje měřítko.

Tab. 3.1 Velikost NOE (v procentech HDP) v zemích EU – DYMIMIC/poptávka po měně

Země	1989/90	1991/92	1994/95	1997/98	1999/2000	2001/02	2003/04	2005/06	2007/08
Belgie	19,3	20,8	21,5	22,5	22,2	22,0	21,05	19,65	17,9
Dánsko	10,8	15,0	17,8	18,3	18,0	17,9	17,25	15,95	14,35
Finsko	13,4	16,1	18,2	18,9	18,1	18,0	17,4	15,95	14,15
Francie	9,0	13,8	14,5	14,9	15,2	15,0	14,5	13,1	11,45
Irsko	11,0	14,2	15,4	16,2	15,9	15,7	15,3	14,1	12,45
Itálie	22,8	24,0	26,0	27,3	27,1	27,0	25,65	23,8	21,85
Německo	11,8	12,5	13,5	14,9	16,0	16,3	16,6	15,2	14,45
Nizozemsko	11,9	12,7	13,7	13,5	13,1	13,0	12,6	11,45	9,85
Portugalsko	15,9	17,2	22,1	23,1	22,7	22,5	21,95	20,65	18,95
Rakousko	6,9	7,1	8,6	9,0	9,8	10,6	10,9	10	8,75
Řecko	22,6	24,9	28,6	29,0	28,7	28,5	28,15	26,9	24,7
Španělsko	16,1	17,3	22,4	23,1	22,7	22,5	22,05	20,75	19
Švédsko	15,8	17,0	19,5	19,9	19,2	19,1	18,35	16,85	15,25
UK	9,6	11,2	12,5	13,0	12,7	12,5	12,25	11,55	10,35
Vážený průměr	14,06	15,98	18,16	18,83	18,67	18,61	18,14	16,85	15,25

Zdroj: viz¹³, vlastní úprava

3.3.1 Daňová zátěž a NOE: jak vysoké?

Síla spojení daňové zátěže s NOE je ještě daleko od vysvětlení. Ještě spíše úroveň daní je více stabilní v zemích evropské unie 1985 (podle Davis and Henrekson, 2004). V tomhle duchu průměrná (anebo marginální) úroveň taxace možná nezáleží tak moc jako daňová struktura s respektem na několik prahů. Naneštěstí pozdější proměnné napříč zeměmi a mezi plátcí daně (rodiny atd.) podle průměrných mezd (OECD 2006-2009).

Hrubý náhrtná umožňuje porovnat pár s dvěma dětmi jako reprezentativní vzorky. Jejich příjem byl 100% průměrné mzdy v roce 2000. Tohle ukazuje, že distribuce daňové zátěže se neshoduje s NOE, ačkoliv použitá metoda je DYMIMIC/poptávka po měně (OECD 2006).

¹³ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Tab. 3.2 Daňová zátěž a NOE (v procentech HDP) v zemích EU (2000)

Země	Daňová zátěž (%)	NOE – státní účty (%)	NOE – DYMIMIC/oběživo(%)
Belgie (1999)	42,6	3,5	22,2
Itálie (2000)	38,0	16,0	27,1
Rakousko (2001)	35,2	7,9	9,8
Španělsko (2000)	32,1	11,2	22,7
Švédsko (2000)	44,3	1,3	19,2

Zdroj: viz¹⁴, vlastní úprava

Grubb (2004) přišel se studií vzorku 27 zemí čítající EU15 k prostudování rozdílů mezi očekávanou daňovou platbou a skutečnou daňovou platbou z příjmu a pracovních nákladů. Ukazuje se, že tahle mezera nemůže být vždy spojována k relevantním NOE typům, vzhledem k absenci porovnávacích proměnných v některých zemích a tím, že NOE rating může být někdy negativní. Nastavení správného množství HDP a přidružené odhady NOE čelí problémům.

Korelace mezi NOE (jako procento HDP) a daňová zátěž je velmi slabá viz tab. 3.4. Vyšší část tabulky zemí, které mají nejvyšší podíl NOE (nad EU průměr 2007) neobsahují, že největší procento daňové zátěže z pohledu HDP. Korelace je špatná malá, slabá pro skupinu tzv. jižních zemí (Řecko, Itálie Španělsko, Portugalsko), zahrnujících Belgii a Švédsko, které samozřejmě nejsou ve stejné oblasti.

Tab. 3.3 Daňová zátěž a NOE (v procentech upraveného HDP) v zemích EU (2000)

Země	NOE (%)	Země	NOE (%)	Země	NOE (%)
Řecko	-59,2	Rakousko	5,9	Portugalsko	14,1
Dánsko	-50,2	Francie	6,8	Irsko	16,2
Nizozemsko	-9,3	Německo	9,6	Itálie	20,1
Lucembursko	3,7	Belgie	10,6	Španělsko	22,1
Finsko	5,7	Švédsko	10,7	UK	22,8

Zdroj: viz¹⁵, vlastní úprava

¹⁴PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

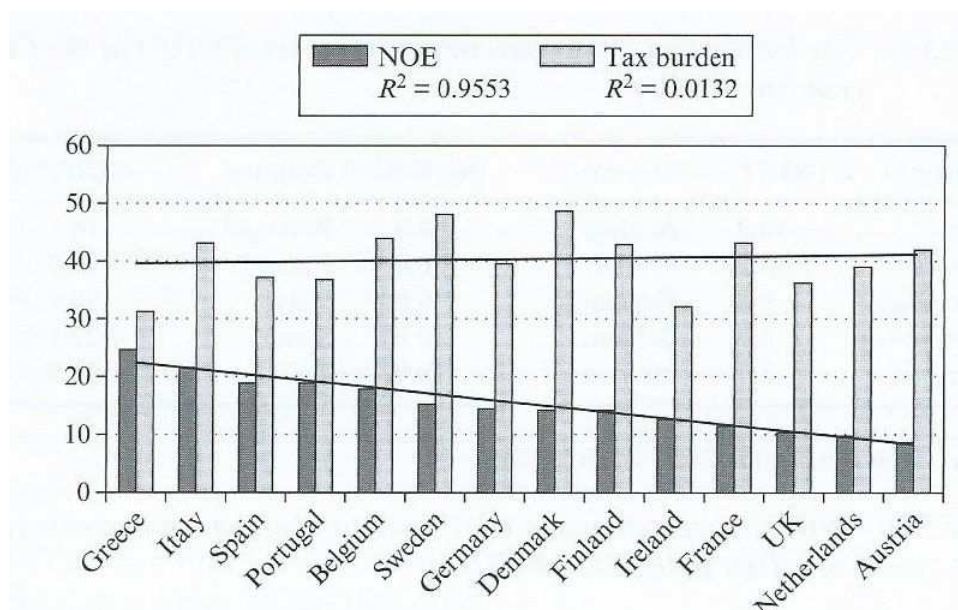
¹⁵Tamtéž.

Tab. 3.4 NOE (jako procento HDP) a daňová zátěž (jako procento HDP) v EU-14 (2007)

2007	NOE (%)	Daňová zátěž (%)
Řecko	24,70	31,2
Itálie	21,85	43,3
Španělsko	19,00	37,1
Portugalsko	18,95	36,8
Belgie	17,90	44,0
Švédsko	15,25	48,3
Německo	14,45	39,5
Dánsko	14,35	48,7
Finsko	14,15	43,0
Irsko	12,45	32,1
Francie	11,45	43,3
UK	10,35	36,3
Nizozemsko	9,85	38,9
Rakousko	8,75	42,1

Zdroj: viz¹⁶, vlastní úprava

Graf 3.1 Korelace mezi NOE (jako procento HDP) a daňovou zátěží (včetně příspěvků na sociální zabezpečení, jako procento HDP)

Zdroj: viz¹⁷

¹⁶PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

¹⁷ Tamtéž.

3.3.2 Daňová zátěž regulace a NOE: úzké, ale ambiciózní spojení

Od pozdních 90 let jsme se soustředily na institucionální otázku. Regulace vztáhnutá k soutěži na market komodit, také na trh práce abychom byli schopni vynutit vlastnická práva a práva zaměstnanců a zaměstnavatelů. V tomhle smyslu vyvážením mezi profitem firmami a profitem zákazníky a pracovníky se zdá být nesnadným.

Johnson (1998) a Friedman (2000), jejich studie NOE z období 90-93 na vzorku 59 zemí, včetně 13 z EU-15. tento model je postaven na poptávce po měně a její funkci, jejíž výsledky jsou konzistentní s výsledky modelu DYMIMIC. Proměnnými jsou: marginální daňová úroveň, daňová zátěž, regulatorní bariery, tarifní a bez tarifní bariery, soutěž, vlastnická práva, regulace pracovníků, veřejná administrace zákonů vztahujících se k firmám.

Daně a regulatorní zátěž, stejně jako regulace práce jsou pozitivně spojeny vysokou úrovní NOE, která negativně ovlivňuje ekonomický růst. Ovšemže, korelace (včetně žebříčku zemí) nejsou příliš robustní a mohou se zvrtnout: (marginální nebo průměrná) daňová úroveň může být spojena k dobré správě institucí, které jsou financovány díky vysokým fiskálním výsledkům. Ukazuje se, že ekonomičtí jednatelé mají preference pro veřejné statky a instituce s vysokým výkonem. Daňová zátěž, regulatorní zátěž a regulace práce nejsou úplně diskriminující proměnné. Země, jejichž velikost NOE je nejnižší (Rakousko, UK) nejsou pod nátlakem, kdežto země s největší úrovní NOE (Španělsko, Itálie, Portugalsko) nezažívají situaci naopak: Španělsko zažívá obojí spíše lehký nátlak (z pohledu regulací) a velký podíl NOE, zatímco Belgie zažívá veliký nátlak a skoro stejný podíl NOE.

Tab. 3.5 NOE, instituce a regulace ve firmách v zemích EU (1990-93)

Země	NOE (% HDP)	A. Daňová zátěž	B. Regulační zátěž	C. Regulace práce	A. B. C. Výsledek	D. Práva státu	E. Regulační kvalita	D. E. Výsledek
Řecko	27,20	0,368	0,321	0,368	0,353	0,813	0,646	0,73
Itálie	20,40	0,27	0,412	0,317	0,333	0,875	0,801	0,838
Španělsko	16,05	0,546	0,755	0,504	0,602	0,875	0,708	0,792
Portugalsko	15,60	0,597	0,65	0,415	0,554	0,885	0,646	0,766
Belgie	15,25	0,331	0,458	0,422	0,404	0,98	1	0,99
Nizozemsko	11,75	0,598	0,682	0,451	0,577	1	1	1
Švédsko	10,63	0,387	0,497	0,428	0,437	1	1	1
Německo	10,43	0,341	0,508	0,334	0,395	0,958	1	0,979
Francie	10,40	0,368	0,415	0,348	0,377	0,916	0,98	0,948
Dánsko	9,38	0,437	0,612	0,84	0,63	1	1	1
Irsko	7,80	0,438	0,542	0,533	0,504	0,906	0,98	0,943
UK	7,15	0,657	0,624	0,701	0,661	0,958	1	0,979
Rakousko	5,86	0,548	0,519	0,47	0,512	1	1	1
<i>Průměr</i>	<i>12,92</i>	<i>0,453</i>	<i>0,539</i>	<i>0,471</i>	<i>0,487</i>	<i>0,936</i>	<i>0,905</i>	<i>0,92</i>

Zdroj: viz¹⁸, vlastní úprava

3.3.3 Segmentované versus propojené trhy práce

Podle segmentační teorie jsou rozdílné kategorie pracovníků: jednotlivci, kteří pracují v obojím oficiálním a neformálním trhu práce (MODE 1), jednotlivci pracující jenom v oficiálním trhu práce (MODE 2) a jednotlivci pracující jenom v neformálním trhu práce (MODE 3). Vypadá to, že na neformálním trhu práce je částečně signifikantní pro jednotlivce v MODE 2, kteří mají čas (studenti, nezaměstnaní atd.) a je negativně propojen k jejich příjmu. Elasticita neformální pracovní nabídky k daňové úrovni je silnější v MODE 1, než pro ostatní jednotlivce (MODE 2 a 3).

Pracovní náklady přesahující mzdy, na neformálních trzích práce mohou být vyzkoušeny přes model nabídky a poptávky v pracovně náročných odvětvích, které jsou dobře zdokumentovány, jako např. hotely a restaurace. Předpokládáme, že pracovníci (číšníci, uklízečky) jsou placeni hotově a bez sociálního pojištění, rozdíl mezi zaměstnavatelskými náklady na práci a zaměstnaneckou mzdou je velice malý. Náklady práce, které nejsou mzdou se mezi jednotlivými zeměmi liší od méně než jednu třetinu až po více než dvě třetiny průměru odvětví. V Belgii a Itálii, kde náklady již nejsou mzdami, v těchto

¹⁸ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

sektorech jsou pod polovinu celkových průměrných ekonomických úrovní, neformální zaměstnanost (2% celkové zaměstnanosti) je pravděpodobně dvakrát vyšší než v jiných zemích. Ovšem porovnávání je poměrně nestabilní, protože národní počítací techniky nejsou konzistentní (OECD, 2004); Davis and Henrekson (2004).

Snižování nákladů je hlavní motivační silou neformální zaměstnanosti, která je charakterizována falešným sebe zaměstnáváním a řetězce subkontraktorů stejně jako ilegální práce.

Tenhle druh práce se zdá být zvyšován, hlavně během části ekonomického růstu (ze dna) a také během recese. Jako ve Španělsku a Itálii, kde neformální zaměstnanost je běžnou věcí a dává flexibilitu nejrozličnějším faktorům. Možnosti ve stínové ekonomice jsou zásobovány rozmachem oficiální ekonomiky, která se chová pro cyklicky a nezaměstnanost nedává dostatečné množství pracovních míst ve stínové ekonomice. Takže zde není žádné vyvážení mezi ekonomikami, protože income efekt předbíhá substituční efekt. Tohle by také mohl být jeden z důvodů rozdílů mezi evropskými zeměmi, které nezažívají společný trend.

Zde, Loayza a Rigolini (2006), prezentují svůj dvou sektorový teoretický model, který endogenizuje podíl sebe zaměstnanosti v pracovní síle jako reprezentant neformální zaměstnanosti tvořící funkci produktivity lišící se mezi formálními a neformálními pracovníky. V dlouhé době neformální zaměstnanost je vyšší v zemích, které mají nižší HDP per capita a představují větší náklady ve formálních firmách. Neformální zaměstnanost následuje stabilní proti trendový proces: snižuje se s celkovým rozvojem a zvyšuje se s regulační zátěží a snižuje se silou monitoringu. Model předpokládá, že pracovníci volí formální nebo neformální sektor závisící na jejich dovednostech. V tomhle se tento model liší od ostatních modelů, které studují vztah mezi velikostí neformálního sektoru a minimální mzdou.

Tenhle přístup je relevantní vzhledem k tomu, že šest z EU-15 zemí nemá stanovenou minimální mzdu: Rakousko, Dánsko, Finsko, Itálie (EC 2007). Ve stejném vzorku, 9 zemí, které (Rakousko, Dánsko, Itálie, Řecko, Holandsko, Portugalsko a Španělsko) a časová data pokrývají alespoň interval 9 let z pozdních 1990 do brzkých 2000.

Ovšem studie má své meze. Na jednu stranu sebe zaměstnávání je užitečný prostředník pro neformální zaměstnanost, na druhou stranu sebe zaměstnávání je příliš široký prostředník, už vzhledem k tomu, že zahrnuje aktivity farem, které by měly být separovány, podle ILO doporučení.

Bereme-li v úvahu sebe zaměstnanost jako procenta z celkové zaměstnanosti, umístění země v žebříčku se neshoduje s umístěním ve stínové ekonomice: Řecko a Itálie jsou nahoře,

zatímco Rakousko, Belgie, Španělsko jsou pod nimi. Jakmile je sebe zaměstnávání upraveno o nezemědělskou zaměstnanost, pořadí v žebříčku se stále neshoduje se stínovou ekonomikou.

Korelace mezi NOE (jako % z HDP) a sebe zaměstnání (jako % nezemědělského zaměstnání) je mizivá. Země s nejvyšším podílem NOE (přes 20%, od 2000. 2007) jsou také ty, které mají nejvyšší procenta nezemědělské zaměstnanecké populace: korelace je vysoká na skupinu tzv. jižních zemí (Řecko, Itálie, Španělsko, Portugalsko) taktéž obsahující Belgii, která sem nepatří.

Naneštěstí nižší patra tabulky zemí, které mají nejmenší podíl NOE (pod 15%, od 2000-2007) procenta z nezemědělského sebe zaměstnávání populace je daleko od toho aby byla nejnižší (Irsko, Francie, Rakousko, Holandsko a UK) a žádná korelace se zde nenachází. Ačkoliv sebe zaměstnávání jsou pracující skupina, která spolupracuje alespoň s daňovými požadavky (underground economy) a reprezentující signifikantní zlomek nekorporátních podnikání (neformální ekonomie) můžeme předpokládat, že sebe zaměstnání populace není tím pravým prostředníkem pro celkové NOE, ani z pohledu výpočetního nebo z pohledu řídicí jednotky pro placené pracovníky v evropských zemích.

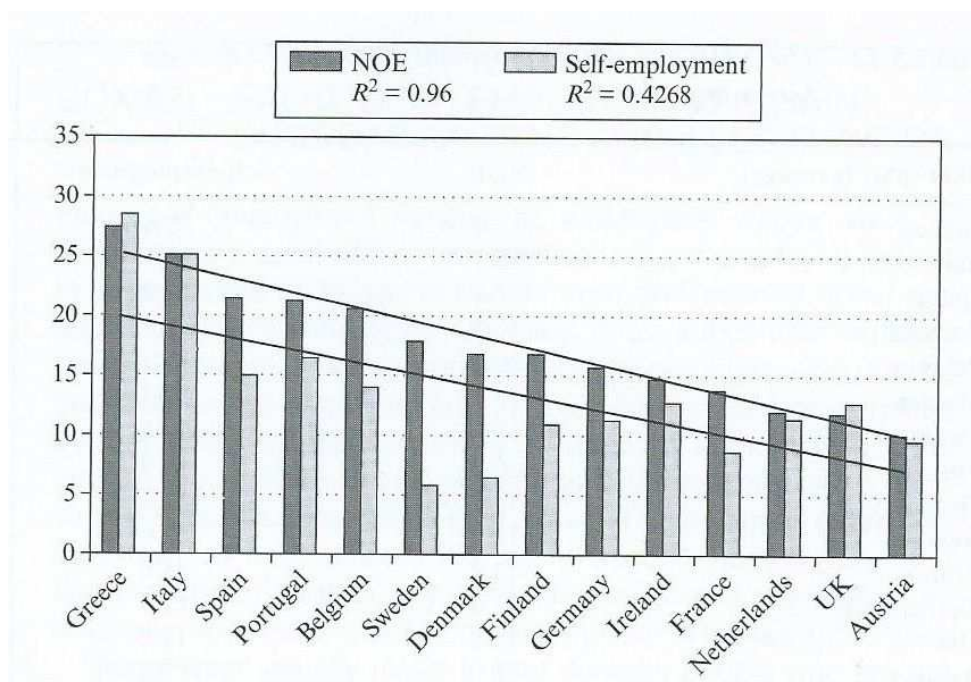
Tab. 3.6 NOE a samostatně výdělečná činnost 2000-2007 (procentuální průměr)

2000-2007	NOE	Samostatná výdělečná činnost
Řecko	27,4	28,6
Itálie	25,1	25,1
Španělsko	21,4	14,9
Portugalsko	21,3	16,4
Belgie	20,5	13,9
Švédsko	17,7	5,83
Dánsko	16,7	6,51
Finsko	16,7	10,9
Německo	15,7	11,3
Irsko	14,7	12,6
Francie	13,8	8,6
Nizozemsko	12,0	11,3
UK	11,8	12,7
Rakousko	10,0	9,5

Zdroj: viz¹⁹, vlastní úprava

¹⁹PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Graf 3.2 Korelace mezi NOE (jako procento HDP) a samostatně výdělečnými činnostmi (jako procento nezemědělské zaměstnanosti)

Zdroj: viz²⁰

3.4 Daňové úniky u daně z příjmu fyzických osob v Itálii

V Italském daňovém systému je daň z příjmu fyzických osob (Irpef) aplikována na relativně široký základ daně zastoupený většinou příjmů. Je to právě daň z příjmu fyzických osob, jejíž výše závisí na specifických vlastnostech plátce daně (zaměstnání, složení domácností, specifické výdaje závislé na osobní povaze atd.). Tato daň se stala progresivní od doby, kdy se začali zvyšovat daňové sazby aplikované specifickými příjmovými pásmy. Od doby, kdy bylo představeno Irpef převzalo klíčovou roli v realizaci principů vertikální a horizontální rovnosti. Nicméně byla tato role částečně překažena daňovými úniky. Spolu s rodinnými přídatky, Irpef představuje hlavní nástroj pro politiku přerozdělování příjmů, tj. politiky zaměřené na zmírnění daňové zátěže pro domácnosti s nízkými příjmy a vysokým počtem složek. Toto je pravdou především od doby, kdy Italský daňový systém postrádá více vhodných přerozdělovacích nástrojů, jako např. dotace nebo negativní daňový program schopný podporovat lidi s daňovými závazky nižšími než daňovými úlevami.

Tab. 3.7 Příjem z daně z příjmu FO a ze sektoru vládních institucí

²⁰PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
Příjem z daně z příjmů FO	136,7	141,3	151,0	162,6	171,1
Příjem z daně ze sektoru vládních institucí	380,8	392,6	434,2	460,4	456,9

Zdroj: Istat, 2010

3.4.1 Data a metodika odhadu

SHIW vztahující se k roku 2004 drží informace o 8 012 domácností ve složení 20 581 jednotlivců, z toho 13 341 má nějaký typ příjmu (Bank of Italy, 2006a). Každé domácnosti určíme její váhu, která je nepřímo úměrná pravděpodobnosti, že budou zasaženi ve vzorku, v závislosti na populaci a dalších specifických charakteristikách. Co se ostatních týče, průzkum poskytuje demografická data (věk, pohlaví, zeměpisná oblast), informace o stavu v domácnosti (manželský stav, stupeň příbuznosti atd.), typ zaměstnání a zdroje, hodnotu dosaženého příjmu každého jednotlivce. Určitá spotřeba a příjmové položky zahrnující příjem z reálných a finančních aktiv jsou k dispozici na úrovni domácností.

Jestliže budeme ignorovat tyto problémy, mohlo by to podkopat výsledky odhadů cvičení založeno na přístupu jako rozdílu dat z daní, které by mohli být opticky zvětšeny anebo zmenšeny jako výsledek chybných propočtů a bylo by nemožné od propočtu osvobodit chybu z vyhýbání se dani.

Tab. 3.8 Odhady daňových úniků daně z příjmu fyzických osob v Itálii: mikroekonomické přístupy

Zdroj	Rok	Metoda	Výsledek
Bernasconi a Merenci (1997)	1991	Srovnání průzkumů domácností	Daňová základna pro vyhýbaní se dani je 4% pro obyčejné dělníky, 11% pro penzisty, 53% pro podnikatele a 30% pro OSVČ.
Cannari a kol. (1997)	1989	Srovnání průzkumů domácností	Příjmy jsou v průměru široce porovnatelné mezi SHIW a fiskálními údaji u zaměstnanců, zatímco u profesionálů je SHIW mnohem vyšší (okolo 15 %) i u podnikatelů (více než 40 %)
Fiorio a D'Amuri (2005)	2000	Srovnání průzkumů domácností	OSVČ prokazují vysokou míru úniků ve všech příjmových decilech, snižující se s příjmem (mezi 71 % a 8 %; 28 % je medián). Příjem u zaměstnanců ukazuje vyšší míru úniků pouze v nižších příjmových decilech (mezi 63 % v prvním kvartálu a 2 % mediánu, potom začínají úniky být negativní)
Bordignon a Zanardi	1987 a 1989	Daňový audit	84,3 % zaměstnanců uvedlo nižší příjem, než ve skutečnosti obdrželi. Průměrná hodnota úniků u příjmu je 55,3 %, průměr u daní je 66 %

Zdroj: viz²¹, vlastní úprava

Relativně ke kvalitě dat, SHIW a jeho sbírání dat bude potřeba předefinovat tak, aby byl přesnější, resp. Pro asi 80% dotazovaných byl využit program CAPI (Computer assisted pesonal interviewing program).

Za účelem harmonizace jsme opustili SHIW pro jednotlivce a zaměřili jsme se na jednotlivce a příjmy, které nejsou zdaňovány pomocí Irpef. Ponechali jsme si ty, jejichž příjem je pod hranicí zóny bez daní aby mohli být prezentováni v deklaraci daní a potom využití v SOGEI. Teoreticky by tento krok měl zahrnovat podcenění daňových úniků již k tomu, že tito jednotlivci jsou v SHIW přemnoženi. Ovšem data ukazují namísto, že obě dvě, číslo a průměrný příjem jsou nižší v SHIW než v SOGEI. Protože i když ne povinně, deklarace daní je prezentována k daňovým benefitům. Navíc jednotlivci, kteří se úplně vyhnuli daním, se mohli zúčastnit výzkumu, ale nejsou uvedeni v daňových datech.

²¹ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

K dosažení uniformity s daňovými záznamy, příjem z koordinovaných a pokračujících spoluprací původně brány v potaz jako příjem z nezávislé činnosti v SHIW se nyní bere jako závislá práce. Některé transfery (např. CIG fond) pojištění v nezaměstnanosti, školné a pojištění mobility zaměstnanců jsou nyní brány v potaz jako příjem ze závislé činnosti, aby se ujistila kompatibilita s fiskálními daty.

Na druhou stranu podceňování sklonu k daňovým únikům na agregátní úrovni by se mohlo projevit v negativních projevech mezi SHIW a SOGEI hned v několika kategoriích. Fiorio a D'Amuri (2005), kteří využívají stejné datové zdroje se odvolávají na rok 2000 a obdobnou metodologii, která získala negativní sklon k vyhýbání se daním pro závislé pracovníky v nejvyšších příjmových decilech a vysvětlují jej nízkým počtem reprezentativních vzorků v nejbohatších domácnostech.

3.4.2 Zkoumání daně z příjmu a jejich vyhýbání se v závislosti na druhu plátce

Data, která jsme extrahovali ze SHIW a SOGEI byla agregována v závislosti na pohlaví, sociální třídě, geografické oblasti a příjmovém typu plátce. V závislosti na těchto charakteristikách jsme dostali 126 buněk. Na každou buňku je odhadován sklon k vyhýbání se dani v závislosti mezi čistou hodnotou dani per capita vyplývající ze SHIW a SOGEI, dělenou čistou hodnou dani per capita pouze ze SHIW. K celé populaci odhadujeme průměrný sklon k vyhýbání se daním 13,5% (viz. Tabulka 3.9) vyšší sklon k vyhýbání se daním se objevuje: u mladších poplatníků 19,9%, 10,6% v kategorii středního věku a 2,7% pro osoby starší 60 let; pro ty žijící v centru 17,4% oproti těm žijícím na severu 14,7% a 7,9% na jihu; pro muže 17,3% oproti 9,9% pro ženy.

Tab. 3.9 Míra daňových úniků podle pohlaví, věku, zeměpisné oblasti a typu poplatníka

Charakteristiky	SHIW		SOGEI		Rozdíl	
	Daňoví poplatníci	Čistý příjem na jednoho obyvatele (€)	Daňoví poplatníci	Čistý příjem na jednoho obyvatele (€)	mezi příjmem na jednoho obyvatele (€)	Míra daňových úniků
Pohlaví						
Muži	20 699 048	18 932	21 612 453	15 653	3 278	17,3
Ženy	20 335 554	11 904	18 879 643	10 725	1 178	9,9
	41 034 602		40 492 096			
Věk						
Věk ≤ 44	17 432 387	15 428	17 192 526	12 363	3 065	19,9
44 < Věk ≤ 64	13 096 415	16 850	12 186 526	16 441	1945	10,6
Věk > 64	10 505 801	11 822	11 113 044	11 508	314	2,7
	41 034 603		40 492 096			
Zeměpisná oblast						
Sever	19 763 271	17 063	20 033 653	14 530	2 532	14,8
Střed	8 469 568	16850	8 120 830	13 914	2936	17,4
Jih	12 801 763	12 030	12 337 613	11 080	950	7,9
	41 034 602		40 492 096			
Typ poplatníka						
Zaměstnanec	16 513 566	14 690	17 675 931	14 931	- 240	- 1,6
Důchodce	12 223 823	10 940	13 582 001	11 023	- 83	- 0,8
Podnikatel	4 645 534	27 020	4 318 697	11 798	15 222	56,3
Rentiér	1 122 165	21 286	1 122 929	3 462	17 824	83,7
Zaměstnanec a důchodce	1 063 240	21 065	675 158	22 694	- 1 629	- 7,7
Podnikatel a penzista nebo zaměstnanec	910 369	36 745	1 222 658	20 372	16 373	44,6
Ostatní	4 555 905	11 494	1 895 310	16 942	- 5 447	- 47,4
Celková populace	41 034 602	15 449	40 492 096	13 356	2 093	13,5

Zdroj: viz²²

²²PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Tab. 3.10 Regrese míry daňových úniků k příslušným charakteristikám

Míra daňových úniků	Základní regrese		Regrese s indikátorem daňové morálky	
	Koeficient	t-statistika	Koeficient	t-statistika
Muži	Vynechaná proměnná			
Ženy	- 0,37	- 0,28	- 0,56	- 0,39
Věk ≤ 44	9,18	3,51**	8,24	2,92**
44 < věk ≤ 64	1,67	0,75	1,25	0,53
Věk > 64	Vynechaná proměnná			
Sever	0,15	0,10	0,58	0,31
Střed	3,02	1,64	3,23	1,65
Jih	Vynechaná proměnná			
Zaměstnanec	Vynechaná proměnná			
Důchodce	5,82	2,38*	5,08	1,96
Podnikatel	53,94	24,72**	53,70	22,69**
Rentiér	78,63	18,41**	78,45	17,29**
Zaměstnanec a penzista	5,25	1,22	5,29	1,16
Podnikatel a penzista nebo příjem ze zaměstnání	26,83	5,92**	26,52	5,61**
Ostatní	9,97	4,39**	9,75	4,09**
Daňová morálka			20,38	0,31
Konstanta	- 4,82	- 1,71	- 4,24	- 1,42
Počet pozorování	124		113	
Upravené R ²	0,89		0,89	
F-test (hodnota p v závorkách)	89,86 (0,00)		75,76 (0,00)	

Poznámky: * výrazné při 5 procentech, ** při 1 procentu.

Zdroj: viz²³

Je velmi zajímavé porovnat objekt evidence vyhýbání se dani, který nám poskytli naše odhady se subjektem, který staví na indexu sklonu vyhýbání se dani, který vypracoval

²³ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Cannari a D'Alessio (2007) nebo Barone a Mocetti (2009) z množství otázek směřované k postoji daňových poplatníků v 3796 domácnostech. Tyhle propočty a monografické sekce jsou obsaženy v SHIW z roku 2004.

Subjektivní indikátor ukazuje nepodstatný koeficient, zatímco ostatní koeficienty nemění (tab. 3.5). I když jednoduchá korelace mezi objektivem a subjektivem je malá. Jestliže vezmeme v úvahu indikátor subjektu, který je postaven z nereprezentativních vzorků plátců daně, je nevýznamný a podporuje teorii, že deklarovaný postoj k daním ne vždy vyústí ke konzistentnímu chování. Jeden příklad je ten, že zaměstnanci, kteří jsou proti vyhýbání se daním, ovšem nejsou v pozici, aby si daně dělali sami.

3.4.3 Shrnutí

V téhle kapitole odhadujeme sklon k vyhýbání se italské dani z příjmu v roce 2004 v porovnávání čistých příjmů podle Bank of Italy a jejího šetření příjmů domácností a bohatství. Množství úniků se liší dle pohlaví, věku, geografické oblasti a příjmového typu. V průměru 13,5% z čistého příjmu je ukryt před daňovými úřady. Naše výsledky poskytují evidenci s několika charakteristikami. Mladí lidé se vyhýbají více než staří, OSVČ se vyhýbají více než zaměstnanci. Taktéž prokazujeme poprvé k naší nejlepší znalosti, že vyhýbání se daním se rozděluje dle pohlaví a dle bohatších typů sociální třídy. Zahrnujících neaktivní lidi jako např. důchodce a rentiéry a příjmů z druhotných prací. Pro přiblížení, největší hodnotu vyhýbání se daním můžeme nalézt u OSVČ a u podnikatelů, taktéž u rentiérů a OSVČ s druhotnou prací.

Ženy nadále prokazují menší sklon k vyhýbání se daním než muži, což není v souladu s našimi očekáváními. Lidé žijící v jižní Itálii respektují daňové autority více a uhýbají méně v závislosti na oblasti, kde žijí.

I když *ceteris paribus* tyhle rozdíly se smyjí: v případě regrese uhýbání daním oproti všem dostupným charakteristikám, pouze věk a příjmový typ jsou relevantními ve vysvětlování rozdílů v chování. V jižních regionech pracovníci, kteří nemohou uhýbat daním jsou obvykle prezentováni ve větší míře a tudíž ovlivňují hodnoty našeho šetření.

Vztah mezi sklonem k uhýbání a indikátorem daňové morálky není signifikantní ze statistického pohledu.

3.5 Dopad stínové ekonomiky na Country risk index

V dnešní době jsou ekonomičtí agenti vystaveni různým riskům různého typu např. kreditní risk, tržní risk, legální risk, operativní risk atd. I když bychom rádi analyzovali tržní rizika, do kterých někteří agenti vběhnou, tzn. rádi bychom zjistili šanci, že utrpíme ztrátu vztaženou ke kapacitě a predispozice trhu nebo agenta k tomu aby splnil své závazky. Dosažení toho abychom na tuto otázku dokázali odpovědět, byly vyvinuty různé metodologie a literatura vztažená k měření risku a neustále se rozvíjí (Babbel, 1996; FMI 2001, Dreher a kol. 2005 atp.).

Obecně analyzované elementy ke kalkulaci rizika následují následující pořadí: ekonomické, politické, sociální, mezinárodní atp. Různé agentury využívají různé ukazatele, různé proměnné k odhadování daných rizik a díky tomu jsme schopni dosáhnout širokého záběru nejrůznějších propočtů, které nám umožňují vylepšit náš vlastní odhad.

3.5.1 Country risk

„Country risk has become a topic of measure concern for the international community in last two decades. The debt crisis of the early 1980s, political changes that awkward in a former komunist block in the late 1980s and early 1990s, the east asian and east European financial crisis that have awkward since 97 the recent financial and banking crisis in Argentina and finally the events of 11th September 2001 and their after math clearly show how that the risk asociated with engaging with international relationships incresed substantially. Such as events also become more difficult to analyse and predict for decision makers in the economic in financial and political sectors.“²⁴

Ekonomický růst by bez pochyby mohl být zvažován jako nejdůležitější element k odhadování country risk indexu, protože reprezentuje kvantitativní databázi, která ukazuje kapacitu státu k plnění jeho závazků. Pochází z historické studie ekonomického rozvoje, dosažení růstu, zdroje růstu, rozložení bohatství a možnosti země.

I když ekonomický risk a jeho analýza jsou fundamentální k determinaci country risku, existují elementy politické a sociální analýzy, které determinovali specifické chování zemí a utvořili ekonomické problémy v počátcích krize likvidity.

---

²⁴PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Hlavním cílem je odhadnout nejobektivnější možnost, která by determinovala, jaké síly jsou ve společnosti, jaké je její historické chování a jaké jsou její tendence. Je také esenciální porozumět idiosynkrasi lidí a principům jejich chování.

V tomto duchu, country risk odkazuje na státní dluh pocházející z jiných příčin než z komerčního risku. Blíže to zkoumá:

- suverénní risk, který přichází jako následek právních akcí proti vypůjčovateli nebo proti poskytovateli a jejich neefektivitě z důvodu jejich suverenity;
- transferní risk, který přichází jako výsledek faktu, že obyvatelé země, i když používají místní měnu nejsou schopni splnit jejich finanční závazky vzhledem k nevlastnění dostatečného množství místní měny.

3.5.2 Ratingové agentury

Primárním posláním každé ratingové agentury je měření risku asociovaného s investováním v zahraniční zemi. Jedná se o privátní společnosti, které hodnotí stát z ekonomického, politického a sociálního aspektu a přezkoušejí odhady, které by mohli sloužit jako podpora investičnímu rozhodování. Pomohou investorům rozpustit riziko pojící se k investování do finančního majetku různých půjčovateli, jako třeba státu, státních jednotek nebo společnosti. Renovované společnosti, jako Moodis, Standard a Poor, Fitch regulérně zveřejňují jejich odhady.

Kvalifikace risku je vyjádřena písmenem, ke kterému může být přidán znak plus nebo mínus. Využívaná škála rozdílných agentur je především měřena k rozlišení, jsou-li závazky investicí anebo spekulativním elementem. Suverénní risk a jeho evaluace jsou měřeny jak v krátkodobém, tak dlouhodobém období.

Tab. 3.11 Pořadí agentur v hodnocení rizik (dlouhodobý horizont)

Hodnocení		Moody's	S&P	Fitch
Spekulativní	Nenaplnění	D	D	D
	Nejistá pravděpodobnost platby	C	C	C
		Ca	CC	CC
		Caa3	CCC-	CCC-
		Caa2	CCC	CCC
		Caa1	CCC+	CCC+
	Vysoké riziko	B3	B-	B-
		B2	B	B
		B1	B+	B+
	Pravděpodobné, ale nejisté platby	Ba3	BB-	BB-
		Ba2	BB	BB
		Ba1	BB+	BB+
Investice	Adekvátní platební schopnost	Baa3	BBB-	BBB-
		Baa2	BBB	BBB
		Baa1	BBB+	BBB+
	Silná platební schopnost	A3	A-	A-
		A2	A	A
		A1	A+	A+
	Vysoká kvalita	Aa3	AA-	AA-
		Aa2	AA	AA
		Aa1	AA+	AA+
	Nejvyšší kvalita	Aaa	AAA	AAA

Zdroj: viz²⁵, vlastní úprava

Jak už bylo zmíněno výše je více než jeden způsob jak spočítat riziko. I když všechny agentury mají stejnou bázi: ekonometrický odhad, sestávající ze dvou elementů (kvantitativní a kvalitativní). Kvantitativní informace nabízí možnost k získání objektivního odhadu, ovšem v případě kvalitativního odhadu by na toto mohlo být nahlíženo jako na subjektivní, protože informace a elementy typu očekávání a další kvalitativní proměnné se mohou lišit.

²⁵ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Vezmeme-li v úvahu současnou zhoršující se ekonomickou situaci některých zemí, poslední data z roku 2010 ukazují jasné snížení ratingu s negativní značkou: Řecko (BB), Irsko (AA), Španělsko (AA), Portugalsko (A-), i tak je možno jejich snižování v průběhu času. Některé státy snížily svůj rating, ovšem měli stabilní charakter. Jsou to např. Lotyšsko (BBB), Litva (BB) a Argentina (B-).

Na druhou stranu jsou zde i země, které vylepšili svůj rating jako např. Čína (A+), Peru (BBB-), Panama (BBB-) a Uruguay (BB-).

Tab. 3.12 Dlouhodobé hodnocení zemí podle agentury S&P (Standard & Poor)

Země	2000	2005	2008	Země	2000	2005	2008
Rakousko	AAA	AAA	AAA	Polsko	BBB+	BBB+	A-
Francie	AAA	AAA	AAA	Čína	BBB	A-	A
Německo	AAA	AAA	AAA	Lotyšsko	BBB	A-	BBB+
Japonsko	AAA	AA-	AA	Malajsie	BBB	A-	A-
Nizozemsko	AAA	AAA	AAA	Chorvatsko	BBB-	BBB	BBB
Norsko	AAA	AAA	AAA	Litva	BBB-	A-	A-
Singapur	AAA	AAA	AAA	Thajsko	BBB-	BBB+	BBB+
UK	AAA	AAA	AAA	Uruguay	BBB-	B	B+
USA	AAA	AAA	AAA	El Salvador	BB+	BB+	BB+
Austrálie	AAA	AAA	AAA	Mexiko	BB+	BBB	BBB+
Belgie	AA+	AA+	AA+	Panama	BB+	BB	BB
Kanada	AA+	AAA	AAA	Filipíny	BB+	BB-	BB-
Dánsko	AA+	AAA	AAA	Slovensko	BB+	A-	A
Finsko	AA+	AAA	AAA	Argentina	BB	B-	B+
Irsko	AA+	AAA	AAA	Indie	BB	BB+	BBB-
Nový Zéland	AA+	AA+	AA+	Peru	BB	BB	BB+
Španělsko	AA+	AAA	AAA	Bolívie	BB-	B-	B-
Švédsko	AA+	AAA	AAA	Brazílie	B+	BB-	BB+
Taiwan	AA+	AA-	AA-	Kazachstán	B+	BBB-	BBB-
Itálie	AA	AA-	A+	Bulharsko	B+	BBB	BBB+
Portugalsko	AA	AA-	AA-	Paraguay	B	B-	B
Slovinsko	A	AA-	AA	Venezuela	B	B+	BB-
Čile	A-	A	A+	Pákistán	B-	B+	B+
Česká republika	A-	A-	A	Rumunsko	B-	BBB-	BBB-
Řecko	A-	A	A	Indonésie	s.d.	B+	BB-
Maďarsko	BBB+	A-	BBB+	Rusko	s.d.	BBB-	BBB+

Poznámka: s.d. = selective default

Zdroj: viz²⁶, vlastní úprava

3.5.3 Data a proměnné

Datové zdroje použity zde jsou z metodiky Standard a Poor. Počet zemí je 54, 28 z nich jsou země v přechodné fázi a rozvíjející se země, 26 jsou rozvinuté země. Budeme uvádět pouze některé z nich.

²⁶ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

1) Proměnné HDP per capita, míra nezaměstnanosti jsou zde, protože reprezentují kupní sílu a stabilitu zaměstnanosti jako indikátory kvality života (GDPPERCA, UNEM);

2) průměrná procentuální změna zákaznického cenového indexu (CNGCPI), vezmeme-li v úvahu to, že zvýšení cen je indikací risku, tohle se děje protože země s vysokou mírou inflace jsou subjekty, které obvykle v mezinárodním prostředí ztrácejí svou schopnost se utkávat, a proto negativně ovlivňuje export, jeho výši a kapacitu státu platit závazky. Také bychom zde měli zmínit, že nejistota, která ovlivňuje inflační procesy a vede ke snížení mezinárodních investic, obzvláště v dlouhém období;

3) daňový systém již proto, že se zde vyskytuje potřeba utváření dodatečných fondů k podpoře ekonomických výdajů a jejich managementu. Taktéž stavění a vylepšování infrastruktury potřebuje proměnnou k fiskálním příjmům (FISREV, procenta HDP);

4) jako část předchozího bodu, další proměnná je fiskální útrata jako procento z HDP (FISSP, které zahrnují obecné vládní výdaje z důvodů jako platby zaměstnancům, nakupování statků, úroky a další transfery);

5) proměnná je volena k indikaci dluhů jako procenta HDP stejně jako vládní depozity potřebné k uhrazení dluhu (DEBGDP);

6) taktéž proměnná stínové ekonomiky jako procento z HDP (SHECGDP).

Abychom byly schopni analyzovat váhu jednotlivých proměnných je potřeba evaluovat tabulku s názvem Matice komponentů.

Tab. 3.13 Matice komponentů

	Komponent		
	1	2	3
GDPPERCA	0,863	6,518E-02	- 0,248
CNGCPI	- 0,753	0,259	3,461E-02
UNEM	- 0,388	0,488	0,632
DEBGDP	- 6,647E-02	- 0,338	0,838
DOMCRED	- 0,511	0,620	- 0,234
FISSP	0,774	0,530	0,298
FISREV	0,787	0,585	9,694E-02
CNGINV	-0,571	0,434	-0,202

Zdroj: viz²⁷

Tabulka zobrazuje korelační koeficient originálních proměnných s přidáním komponentem (v tomto případě hned se třemi). S respektem k prvnímu komponentu, proměnné GDPPERCA, FISSP a FISREV mají signifikantní pozitivní vztah a jsou taktéž pozitivně spjaty s prvním koeficientem. Na druhou stranu proměnná CNGCPI má silnou negativní korelaci a tak jde v opačném směru s respektem k dalším třem proměnným směrem ke komponentu. Něco obdobného ale v menší míře se děje také s DOMSRED (což je domestic rate to private sector and non-financial public enterprises) a CNGINV. V druhém komponentu proměnná s nejvíce signifikantní pozitivní korelací je DOMCRED. Ve třetím DEBGDP a UNEM má pozitivní korelaci.

3.5.4 Stínová ekonomika

V posledních letech se v Evropě objevil fenomén a zájem v jeho studování, taktéž jako zvýšený teoretický výzkum (Amaral a Quintin 2006; Buehn a Schneider 2008, 2009).

Ilegální aktivity, jako např. přemísťování zakázaných substancí a pašování nejsou částí procenta HDP v odhadech stínové ekonomiky ve studii, ze které vycházíme. Je opodstatněné odkazovat na stínovou ekonomiku jako na skupinu aktivit, které produkují služby a statky pro trh, ovšem uhýbají fiskálním a dalším normám ekonomického kontentu, jako např. regulaci práce.

²⁷ PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

3.5.5 Příčiny růstu neoficiální ekonomiky

Mnoho studií (Leppert a Walker 1997; Schneider 1994, 1997, 1998, 2002; Tanzi 1999; Thomas 1999) dokázalo, že zvýšení daní a poplatků za sociální pojištění jsou hlavní příčiny růstu neoficiální ekonomiky. Empirické výsledky dokazují obecný vliv daní na stínovou ekonomiku v Schneider 1994 a 2000.

V zásadě, hlavní příčiny, které zvyšují přímo a nepřímo daňovou zátěž, poté váha regulací a taktéž morálka obyvatelstva, která popisuje jejich dispozice k opouštění práce a vstupování do stínové ekonomiky (Enste a Schneider 1998). Tyhle faktory jsou hlavními faktory vzniku stínové ekonomiky

3.5.6 Metody k odhadování skryté ekonomiky

Vzhledem k tomu, že stínová ekonomika je nepozorovatelný fenomén její kvantifikace a charakterizace je komplexní. Rozdílné přímé a nepřímé metody mají své limitace: přímý kvůli jejich nákladům, a protože je potřeba odhadování některých pod odhadů. Nepřímé protože potřebují odhady, některé z nich ne moc realistické.

a) Přímé metody

Využití přímých studií s využitím ekonomických agentů má důležitou výhodu v širokém rozpětí informací o daňových únicích. Obzvláště je relevantní pro ekonomiky, kde fenomén je běžně rozšířený a není dostatečně studován (Mogensen a kol. 1995; Enste a Schneider 1998). Přednosti přímých odhadů a jejich metod jsou celé neoficiální ekonomiky nesouvisející s národními účty anebo základními statistikami. Problémy takových metod jsou např. takové, že výzkum vyžaduje vzorek, který musí být zvolen adekvátním vzorkem populace a hlavně kooperací zúčastněných stran. Takže hlavní nevýhodou jsou skryté charakteristiky toho, co se snažíme kvantifikovat. V teorii jsou tyto metody jednoduché a spolehlivé, ale v praxi jsou méně spolehlivé a nákladné (Enste a Schneider 1998).

b) Nepřímé metody

Jsou využity častěji a využívají ozkoušené informace. Mohou mít peněžní nebo monetární nebo nemonetární charakter ale záleží na počátečních podmínkách, rozdílné proměnné mohou být součástí odhadu. Obecně monetární metody začínají hypotézou, že iregulární transakce mohou být dosaženy používáním nejlikvidnějších forem peněz, nejčastěji hotovostí a krátkodobými bankovními depozity.

Nepřímé metody obsahují informace o vývoji stínové ekonomiky v čase (Schneider a Klinglmair 2004). Indikátory, které poukazují na stínovou ekonomiku mohou být detekovány:

- diskrepancí mezi národními výdaji a příjmy statisticky;
- diskrepancí mezi oficiální a skutečnou silou;
- transakčním přístupem;
- přístupem poptávky po měně;
- metoda fyzického vstupu (např. spotřeba elektřiny).

3.5.7 Modelový přístup, několikanásobný indikátor, několikanásobné příčiny

Jak tvrdil Enste a Schneider 1998, s. 11, efekty stínové ekonomiky se ukazují zároveň v produkci práci a trzích peněz. Na rozdíl od monetárního přístupu, který se zabývá daňovou zátěží, modelový přístup se zabývá několika příčinami, které se spolupodílejí na růstu stínové ekonomiky, taktéž jako jeho několik efektů. Empirická metoda je rozdílná tím, co používají ostatní přístupy a je postavena na statistické teorii o nepozorovaných proměnných, které zahrnují několikanásobné příčiny a několikanásobné indikátory (Enste a Schneider 1998). Jak bylo zmíněno těmito autory přístup analytického faktoru je využíván k propočtu skryté ekonomiky jako nepozorované proměnné a obecně se skládá ze dvou částí: propočtový model, který asociuje nepozorované proměnné s pozorovanými indikátory a model strukturální vyváženosti, který determinuje kauzální vztah mezi nepozorovanými proměnnými (velikost stínové ekonomiky). Je podstatné dodat, že k procesu benchmakringu, abychom byly schopni spočítat absolutní hodnoty stínové ekonomiky, je nutné využít dalších metod, jako např. metodu poptávky po měně.

Modelový přístup je využit společně s metodou poptávky po měně využité Schneiderem 2007 k odhadu ukryté ekonomiky ve 145 zemích. Tyhle výsledky byly zahrnuty a použity v současné studii, protože tyto zdroje neodpovídají plným kompletním údajům korespondujícím se zeměmi a s tím jaká data v jednotlivých zemích byla použita.

Nicméně tato metoda byla velmi kritizována, mezi ostatními, Breusch 2005 zpochybňováním její spolehlivosti několikanásobných indikátorů hypotézu modelu několikanásobných příčin a dodává, že replikace empirických výsledků některých studií jím provedených nemá vědeckou hodnotu.

3.5.8 Velikost stínové ekonomiky

Existuje mnoho studií vztahujících se ke skryté ekonomice a unikání daní. Skoro všechny výsledky odhadují stínovou ekonomiku jako procenta z HDP.

Vezmeme-li v úvahu data od roku 1990 do raných let 21. století, stínová ekonomika rostla napříč světu (tab. 3.14). Schneider 2007 dokazuje, že největší stínová ekonomika OECD zemí je ta Řecka (26,3%). V průměru v OECD zemích je 14,7%. největší skrytá ekonomika je v Thajsku (53,6%) a průměr pro Asii je 29,8%.

Neoficiální ekonomika v zemích centrální a jižní Ameriky je 42,2%, ale Bolívie vede s 67,2% jeho HDP.

Nadále stínová ekonomika rozvojových zemí je 38,8%, a Georgia má největší skrytou ekonomiku 66,4%.

Vzhledem k těmto datům, země OECD mají menší neformální ekonomiku jako procento z HDP a ještě v období 2000 až 2005 se snížila v průměru z 16,8% na 14,8%, taktéž jako mají nejnížší country risk. Konečně, stínová ekonomika se zvýšila ve stejném období v rozvojových zemích.

3.5.9 Efekty stínové ekonomiky

Stínová ekonomika v první řadě nepopíratelně ovlivňuje veřejné finance, protože redukuje množství daní a příjmů ze sociálního pojištění. Tento fakt vede k redukcí úrovně veřejných služeb, které mohou být nabídnuty, a také možně ovlivňuje veřejný dluh v dlouhém období. Jako výsledek, jestliže řešení k adopci zvýšení daní vůle k neplacení daní poroste a za předpokladu prezence stejné sociální poptávky finanční nedostatek taktéž poroste (Asea 1996; Enste a Schneider 1998). Je obtížné snižovat veřejné výdaje na veřejné statky jako vzdělání, výzkum a vývoj, zdravotní servis, penze, taktéž jako nezaměstnanecké výhody, které představují hlavní část sociálních výdajů. V současném kontextu produkce vyžaduje více kvalifikované pracovní síly, která předpokládá vysokou úroveň veřejných a privátních výdajů na vzdělání. Taktéž je potřeba akcelarovat vývoj růstu nových technologií a dodávek energie,

která ukládá, že stát musí zdůrazňovat jeho rozvoj skrz výzkum a vývoj a musí se účastnit pokrývání risků spojenými s inovacemi, kteréžto náklady jsou neuvěřitelně vysoké.

Tab. 3.14 Velikost šedé ekonomiky v zemích světa

Země	Šedá ekonomika (jako % HDP) 1999/2000	Šedá ekonomika (jako % HDP) 2004/05	Země	Šedá ekonomika (jako % HDP) 1999/2000	Šedá ekonomika (jako % HDP) 2004/05
Švýcarsko	8,6	8,5	Maďarsko	25,1	24,3
USA	8,7	7,9	Argentina	25,4	27,2
Rakousko	9,8	9,3	Slovinsko	27,1	27,3
Japonsko	11,2	8,8	Itálie	27,1	23,2
UK	12,7	10,3	Paraguay	27,4	33,1
Nový Zéland	12,8	10,9	Polsko	27,6	27,3
Nizozemsko	13,1	11,1	Řecko	28,7	26,3
Čína	13,1	16,6	Mexiko	29,4	31,7
Singapur	13,1	12,1	Litva	30,3	30,2
Austrálie	14,3	12,8	Malajsie	31,1	31,4
Francie	15,2	13,2	Venezuela	33,6	35,4
Irsko	15,9	14,1	Chorvatsko	33,1	34,1
Německo	16	15,3	Rumunsko	34,4	35,4
Kanada	16	14,1	Pákistán	36,8	39,5
Dánsko	18	16,1	Bulharsko	36,9	36,5
Finsko	18,1	15,8	Kolumbie	39,1	42,7
Slovensko	18,9	18,2	Brazílie	39,8	41,8
Česká republika	19,1	18,3	Lotyšsko	39,9	39,4
Taiwan	19,2	26,3	Kazachstán	43,2	44,6
Norsko	19,1	16,8	Filipíny	43,4	44,3
Švédsko	19,2	16,3	Rusko	46,1	47,3
Indonésie	19,4	24	Uruguay	51,1	49,2
Chile	19,8	19,4	Thajsko	52,6	53,6
Belgie	22,2	19,6	El Salvador	46,3	47,2
Portugalsko	22,7	20,4	Peru	59,9	58,2
Španělsko	22,7	20,5	Panama	64,1	62,2
Indie	23,1	25,1	Bolívie	67,1	67,2

Zdroj: viz²⁸, vlastní úprava

²⁸PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.

Nadále pokračující proces destrukce a vytváření zaměstnanosti, které jsou přinášeny technickými změnami, vyžadují velké výdaje na ochranu nezaměstnanosti a aktivní politiku zaměstnanosti, která musí být úspěšná ve znovu zaměstnávání nezaměstnaných v dalších pracích.

Další důležitým dopadem neoficiální ekonomiky je stírání hranic mezi společnostmi, které vydávají regulace a společnostmi, které se jimi řídí. Tohle bude reflektováno na domácích a mezinárodních trzích a nadále servisy a produkty se budou lišit. Tzn. menší trh více bude zkreslovat soutěžení mezi společnostmi provokováno společnostmi vydávající regulace.

Obecně, teoretické a empirické studie nevysvětlují, jak zvýšení ve skryté ekonomice ovlivňuje ekonomický rozvoj. Odhaduje se, že ukrytá ekonomika tlačí HDP a tak snížení stínové ekonomiky by mělo zvýšit příjem z daní a to by mělo stimulovat veřejné výdaje, obzvláště v infrastruktuře a v servisu, který se stará o expanzi produkce a vede ke zvýšení ekonomického rozvoje.

Dopad stínové ekonomiky na nezaměstnanost se musí vzít v úvahu vzhledem k tomu, že určitá část pracovní síly je úzce spjatá se stínovou ekonomikou.

Vezmeme-li v úvahu systém sociálních jistot, neoficiální ekonomika zvyšuje zátěž, protože sociální benefity jsou také k dispozici agentům, kteří jsou zapojeni do stínové ekonomiky.

3.6 Metanolová kauza

Jedním z důsledků daňových úniků je trestní odpovědnost. Na tomto místě není dostatek prostoru, abychom se této problematice komplexně a systematicky věnovali a ani to nebylo cílem práce, pouze jako příklad postihu uvedeme známou kauzu případu krácení spotřební daně, tedy metanolovou aféru.

Metanolová aféra se v České republice poprvé objevila na podzim roku 2012. Tehdy se do oběhu dostal alkohol, ve kterém byla místo klasického etanolu přimíchána smrtící látka v podobě metanolu. „Díky“ této směsi alkoholu a metanolu přišlo o život 47 lidí, dále pak více jak 100 lidí mělo různé zdravotní problémy, které byly ve většině případů trvalé. Český alkohol ovšem nezabíjel pouze na území České republiky, ale také v Polsku, kde jeho následkům podlehl tři lidé.

Proč tato kauza tedy vznikla? Opět jsou za tím podvody, které umožňuje rozdílná daňová sazba. Je to složitější otázka než se zpočátku může zdát, protože zasahuje nejen DPH,

ale rovněž tak spotřební daň. Navzdory tomu je princip naprosto zjevný – čím složitější systém, tím větší prostor pro podvody, složitější kontrola a velmi pravděpodobně i nižší výběr celkové daně.

Když se v září roku 2012 objevili první náznaky otráveného alkoholu, policie začala okamžitě pátrat po jejich původu. V polovině tohoto měsíce byla ministrem zdravotnictví vyhlášena částečná prohibice, která tehdy zakazovala jakýkoliv obchod s alkoholem, jehož obsah alkoholu byl vyšší než 20 procent. Tento zákaz byl následován zákazem vývozu výše zmíněného alkoholu ze země.

A jak to vypadalo po uplynutí jednoho roku od metanolové kauzy? Z počátku bylo na trhu 15 000 litrů alkoholu, v němž byla přimíchána jedovatá látka. I přes veškerou snahu policistů a celníků se stále v oběhu nacházelo více než 2 000 litrů tohoto alkoholu. Celkem si tato kauza vyžádala 47 životů, jak již bylo zmíněno výše, nejvíce úmrtí bylo v Moravskoslezském kraji. Počet obviněných v kauze metanol bylo více než 70. Hlavními podezřelými byli Rudolf Fian, Tomáš Křepela a Jiří Vacula.

Jako další náklad v metanolové kauze můžeme bez pochyby započítat zásahy policie, do kterých se zapojilo přes 100 policistů v jednotlivých krajích. Ovšem je nutné podotknout, že do metanolové kauzy se zapojilo mnohem více policistů, zdravotníků, hasičů a různých úředníků a rozhodně jim netrvalo jeden den celou kauzu vyřešit. Z tohoto důvodu se náklady na tyto státní orgány mohli pohybovat v řádech milionů korun. Jen pro představu: do předloňského zásahu policie proti fanouškům fotbalové Slavie, kteří cestou na utkání proti Spartě odpalovali dělobuchy a světlice, se zapojilo šest set policistů. Policie později vyčíslila škodu a odpověděla že: *„zákroku se účastnilo 592 policistů a stál 1,55 milionu korun. Fanoušky způsobená škoda na majetku pak podle policie nebyla žádná.“*²⁹

A jaké padaly tresty v kauze metanol? Počet obviněných se přehoupl přes hranici 70 osob. Ohnisko bylo na Zlínsku, kde policie obvinila přes 30 osob. Tresty se pohybovali v rozmezí od 8 let do výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Za obecné ohrožení poslal soud do vězení hlavní aktéry metanolové kauzy Rudolfa Fiana a Tomáše Křepelu. Oba dostali výjimečný trest, odnětí svobody na doživotí.

3.6.1 Shrnutí metanolové kauzy

Tato kauza byla spojena s velkými výdaji a to nejen na odstranění závadného alkoholu z obchodů. Velkou ránu rovněž dostala také Česká ekonomika, která trávila ze všech nejvíce. Celkově klesl český trh s prodejem alkoholických nápojů kvůli metanolové kauze o 10

---

²⁹ Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/domaci/sest-set-policistu-a-par-svetlicsoud-resi-zasah>, dne 23. 5. 2016

procent. V maloobchodní síti klesl prodej alkoholu o celých 9 procent, restaurace pak hlásili jedenácti procentní pokles prodeje. Co se konkrétních alkoholických nápojů týče, tak odbyt vodky klesl o 13 procent, hořkých a bylinných likérů se prodalo o 12 procent méně a o 7,4 procent klesl také prodej tuzemských výrobků. Stát tehdy „díky“ metanolové mafii přišel téměř o půl miliardy korun na daních.

4 Návrh na snížení počtu daňových úniků

Ve čtvrté kapitole budou podrobně přiblíženy návrhy, které by mohly částečně pomoci s redukcí daňových úniků. Vysvětlíme si pojem elektronická evidence tržeb, jakým způsobem chce stát pomocí tohoto systému snížit počet daňových úniků, inspiraci budeme brát v Chorvatsku, kde už podobný systém evidence tržeb funguje a řekneme si také, zda je tento systém efektivní či nikoli. Dále se podíváme na to, co si o elektronické evidenci tržeb myslí podnikatelé a živnostníci. Podkapitola se dále bude zabývat Lafferovou křivkou, jejím vlivem na daně a šedou ekonomiku a v neposlední řadě také její vliv na elektronickou evidenci tržeb.

Další kapitola se bude týkat ČSSD a jejich plánu na snížení daňových úniků a práce na černo. V této podkapitole budeme řešit, jakým způsobem chce ČSSD bojovat proti daňovým únikům a práci na černo.

4.1 Jak odradit lidi od podvádění a podpořit je v placení daní

Utváření strategií k redukcí daňových úniků spadá do tří hlavních kategorií souvisejících s třemi hlavními paradigmaty: zvyšování pravděpodobnosti a hrozby z potrestání, vylepšení provize daňových servisů a změna daňové kultury. První (nutící paradigma) tradičně se zde nacházejí tři hlavní aspekty daňové administrace: registrace plátce daně, audit a sesbírání daně.

- zvýšení počtu auditů
- zlepšení sdělování informací napříč vládními agenturami
- zlepšení kvality auditů a auditorů
- zvýšení pokut za podvody, jako např. úroku na nezaplacených daních
- zveřejnění neplatičů
- vylepšení efektivnosti auditů via adopcí nových auditorských technologií
- udělení moci úřadům ke sbírání účetnictví delikventů
- zlepšení využívání informací i od jiných než státních subjektů a tím vylepšit plátců registraci a identifikaci

Za druhé je zde místo k vylepšení servisu, administrace daňového servisu tím, že začneme být více „consumer-friendly“, zároveň s „servisním paradigma“:

- vylepšení vzdělání daňových poplatníků;
- poskytnutí poplatníkům asistenční služby při platbách daní;

- zavedení telefonních služeb pro platiče;
- vylepšení daňových webových stránek;
- zjednodušení daní;
- zjednodušení placení daní;
- zjednodušení daňových forem.

Základním charakterem servisního paradigma je chovat se k plátcí spíše jako ke klientovi, než jako k potenciálnímu kriminálníkovi.

Za třetí je zde stále ještě prostor pro vládu ke změně kultury daní konzistentním s paradigma „důvěry“:

- využívání masových médií k propagování správného chování;
- zvýrazňování spojení mezi platbou a obdrženým servisem;
- zacílení skupin, představení programu ihned z počátku podnikání zvýrazněním že platit daně je správné;
- využít soukromé organizace k propagování špatnosti daňových úniků a zvýraznění etické povinnosti platit daně;
- vyvarovat se myšlenek, že podvod je ok a daňová amnestie je klasickým příkladem posílání špatného signálu;

Tohle třetí paradigma je nejvíce zanedbávané, přičemž nejdůležitější k vylepšení problematiky.

Mezi konkrétní návrhy na snížení počtu daňových úniků můžeme řadit zejména tyto:

- protekce vnitřního trhu a spotřebitelů;
- zdanění pro malé podnikatele;
- rozšíření daňových předpisů;
- informační tok napříč institucemi pověřenými pro výběr finančních prostředků;
- úpravy v obchodním zákoníku;
- změny v občanském zákoníku;
- a rovněž úprava živnostenského zákona;
- opatření proti prodeji falšovaného zboží;
- zavedení integrovaných kontrol;
- elektronická evidence tržeb.

Podrobněji se těmito návrhy na snížení počtu daňových úniků budeme zabývat v následujících subkapitolách.

4.2 Obecně a komplexně proti daňovým únikům a práci na černo

V této podkapitole se zaměříme na plán, který vytvořila strana ČSSD. Ten by se měl týkat především daňových úniků a práce na černo. Popíšeme si, jakým způsobem chtějí hlavní představitelé bojovat a zamezit možnosti daňových úniků a taktéž jak snížit počet lidí, kteří pracují v České republice na černo.

„Práce na černo je stejně, jako celá stínová ekonomika vysoce strukturovaný a nejednoznačný jev. Jakákoli akce proti ní (v komplexním pojetí) musí nutně mít interdisciplinární charakter sahající do mnoha oblastí politik (veřejné finance a daňová politika, sociální politika, politika zaměstnanosti, bezpečnostní politika apod.). Oba tyto úzce propojené fenomény nejsou tvořeny jednou spojitou aktivitou, ale jedná se o soubory různých aktivit a činností – často od sebe značně odlišných. Neexistuje nástroj, který by byl universálně účinný proti celé stínové ekonomice či práci na černo, existují však nástroje, které jsou schopny utlumit jejich některé segmenty.“³⁰

Aktivita společné jak pro stínovou ekonomiku, tak i pro práci na černo často nemají stejnou míru, kterou ohrožují bezpečí společnosti, a proto bychom jim neměli přikládat stejnou pozornost a stejnou intenzitu trestu.

Pokud chceme, aby byl náš boj proti těmto subjektům úspěšný, je nutno proti nim bojovat pravidelně, systematicky a trvale. Tato opatření musí plynule reagovat na rozmanitost stínových aktivit a z toho důvodu by neměli být realizovány pouze jednotnou kampaní.

„Základním problémem správného nasměrování jednotlivých akcí (a tím i jejich účinnosti) je dostatek relevantních informací o těchto jevech, jejich systematické zpracovávání a vyhodnocování. Nedostatek spolehlivých informací o této oblasti vede k vytváření celé řady mýtů, což pak následně deformuje jak přijímaná opatření tak samozřejmě jejich účinnost.“

Akce musíme zaměřit jednak proti poptávce po aktivitách vytvářených stínovou ekonomikou a prací na černo, ale rovněž vůči její nabídce. Akce rovněž musí zahrnout spoustu opatření, od čistě prohibitivních opatření v administrativě (přísnější kontroly a postih) až k opatřením, které směřují k uvolnění některých překážek a v neposlední řadě podpoří přesun některých položek do sféry ofiiality.

Podle průzkumů, které byly provedeny na území České republiky bylo prokázáno, že míra rizika z odhalení daňového úniku je mezi daňovými poplatníky v porovnání s mezinárodním prostředním velice nízká. Řadu aktivit bychom z tohoto důvodu měli

---

³⁰ Dostupné z: <https://www.cssd.cz/data/files/navrh-cssd-na-vytvoreni-narodniho-planu-boje>, dne 29. 5. 2016

podrobovat hlubším kontrolám a především výrazněji prezentovat jejich výsledky, což by mohlo vyvolat větší efekt a odradit daňové poplatníky od podobného jednání (zvýšit míru rizika).

Vypracování různých konceptů, které směřují k potírání daňových úniků, podvodů s pojištěním a práce na černo musíme vzít v úvahu ten fakt, že obrovským rozdílem v praxi ve vyspělých zemích a praxi v České republice je to, že efektivita, s kterou pracují daňové úřady v EU je mnohonásobně vyšší z důvodu několikaleté praxe boje proti daňovým únikům a podvodům. Dalším důvodem je i to, že mají přívětivější prostředí ve společnosti k likvidaci tohoto druhu kriminality. Navíc také efektivně využívají další nástroje (např. kontrolu majetku), které mají k dispozici). Avšak hlavním rozdílem mezi zeměmi EU a zeměmi SVE je to, že u nás je nepřiměřené množství transakcí prováděno hotovostní platbou.

Do přípravy boje a monitoringu proti stínové ekonomice a práci na černo by měly být naplno zapojeny také podnikatelské svazy, odbory a sociální partneři. Jejich zkušenosti získané v praxi by mohli být velikou zbraní při vytvoření, zavedení a využití těchto opatření v boji.

S přihlédnutím k velké citlivosti této problematiky v působnosti na veřejné mínění na jedné straně, a rovněž s přihlédnutím k nedostačující informační základně na druhé straně je důležité si tento problém rozdělit na jednotlivé kroky. Navrhované opatření musí nést jednak opatření vedoucí ke snížení vlivu stínové ekonomiky a rovněž i zkvalitnění postupů sledování, vyhodnocování a analýzy informací o stínové ekonomice, jejichž úkolem je zjistit rozsah, vazby a vlastně celý systém fungování této problematiky.

„V následných částech se v první řadě zaměřujeme na první linii opatření boje proti stínové ekonomice. Zlepšování metod sledování, sběr zpracování a vyhodnocení informací o stínové ekonomice a práci na černo je však v podmínkách České republiky, s naprosto nedostatečným informačním zázemím, věcí zásadního významu. Ukazuje jako nezbytné ve spolupráci s ČSÚ, resorty i vybranými výzkumnými pracovišti, které mají zkušenosti se získáváním informací v této oblasti založit jednotnou informační databanku o stínové ekonomice v České republice i v zahraničí a podnítit celou řadu výzkumných úkolů s cílem rozpoznat a blíže identifikovat jednotlivé subsystémy stínové ekonomiky. Přednostně je třeba se soustředit na oblast práce na černo, oblast daňových úniků (včetně úniků na pojistném) a na zlepšení metod a postupů zachycení stínové ekonomiky v systému národního účetnictví.“

V rámci těchto prací je nezbytné mimo jiné analyzovat a získat podrobnější informace o domácí produkci zboží a služeb, o dopadech a vlivu jednotlivých segmentů stínové ekonomiky, zvláště pak práce na černo na existenční podmínky jednotlivců i rodin (míra

závislosti obyvatelstva na této sféře, zkoumání jejího vlivu na nízkopříjmové skupiny obyvatelstva – se zvláštním zaměřením na nezaměstnané osoby atd.) Je třeba zjistit nakolik je existence osob a jejich rodin, společenské postavení, perspektiva, vzdělání, zdravotní stav aj. závislý na zapojení do stínové ekonomiky. Dále je nutné ohodnotit míru rizika při aktivní účasti českých občanů v jednotlivých aktivitách stínové ekonomiky, provést ekonomické odhady rozsahu korupce včetně oblastí jejího výskytu apod.“

Aby mohl být boj proti stínové ekonomice a vůči dalším jejím aktivitám úspěšný je nutná celková podpora politického představenstva, což zahrnuje i organizační finanční a technické zabezpečení celé situace. Významnou se rovněž ukazuje nezbytnost vytvořit jednotný (klidně i dočasný) orgán, jenž by jednotlivé akce vzájemně koordinoval, analyzoval a v konečném důsledku i vyhodnocoval. Pokud bychom se podívali do zahraničí, zjistíme, že takovéto orgány správy nejsou nijak výjimečné.

4.2.1 Návrhy na snížení vlivu daňových úniků

V první řadě je nezbytné zhodnotit, jak účinné jsou v současnosti pověřené instituce (MF ČR) v boji proti praní špinavých peněz a to i v oblasti analýzy a činnosti související s vyhledáváním v této sféře. Dále potom nástroj evidence tržeb, zavedením registračních pokladen (viz. předchozí kapitola). Dalším důležitým faktorem je neexistence daně dědické, která umožňuje získání proti právně nabytému majetku a peněžním prostředkům tímto způsobem. Zrušení daně dědické je v České republice naprostým unikátem a těžko bychom hledali podobný „incident“ jak v zemích EU tak pravděpodobně ani nikde na světě.

„Jako alternativa k předchozímu bodu přichází v úvahu pro tyto osoby povinná registrace veškerého děděného majetku s výraznou finanční sankcí (prohibitivním zdaněním) v případě „dodatečně objeveného“ majetku, který neprošel dědickým řízením.

Zavést povinné prokazování původu majetku (majetková přiznání). Přenést důkazní břemeno na stranu poplatníka, při nabytí nemovitosti nad 15 mil. Kč, auta nad 2 mil. Kč, cenných papírů a podobně nad 5 mil. Kč. Zavést u pojišťoven povinnost hlásit finančnímu úřadu všechny pojistné smlouvy převyšující (pro začátek) 300 tis. Kč týkající se pojištění movitých věcí (s výjimkou automobilů).“

a) Protekce vnitřního trhu a spotřebitelů

Přihlédnout musíme rovněž na protekci vnitřního trhu a spotřebitelů a tím pádem by měli být tvrdší podmínky pro podnikání FO v oblasti stánkového prodeje na našem území. Vhodné by taktéž bylo zjednodušit daňová přiznání, legislativu a jednotlivé formuláře.

b) Zdanění pro malé podnikatele

Dalším bodem je vytvoření zdanění pro malé podnikatele a živnosti pomocí paušálu, který by se zjišťoval z daně vyměřené z pomůcek, které budou založeny na pečlivém průzkumu dle druhu podnikání a velikosti daného místa.

Přijít se systémem tzv. „uživatelsky přátelského zdanění“, který se bude zaměřovat na následující opatření:

- „formulování daňových zákonů a nařízení bude prováděno ve srozumitelném jazyce;
- dojde k omezení administrativních požadavků, které pro administrativu či účetnictví činí potíže;
- rozšíří se využívání informačních technologií včetně elektronického vykazování příjmů a daňových plateb;
- daňovým poplatníkům budou poskytovány finančními úřady daňové informace a případně i pomoc (toto opatření má zabránit daňovým únikům vynuceným pouze složitostí systému či administrativních postupů, které převyšují možnosti pochopení průměrným daňovým poplatníkem);
- reorganizace správy daní do jednotného orgánu (jeden úředník odpovídá za správu všech daní vůči jednomu poplatníku).“

c) Rozšíření daňových předpisů

Dalším bodem bude rozšíření daňových předpisů o pravidlo proti daňovým únikům. Daňovým úřadům by to umožnilo, *„prohlédnout skrze umělé únikové činnosti vytvářené daňovými poplatníky a daňovými poradci s cílem využít mezer v existujících předpisech. Daňový úřad by v tomto případě nebral zřetel na uspořádání sloužící specificky účelu vyhnout se dani (či jí výrazně snížit) a uvalit daň v normální výši, jako by tato uspořádání neexistovala (např. zneužívání postavení OSVČ ke krytí skutečného zaměstnaneckého vztahu, finanční převody do daňových rájů).*

Integrovat různé informační systémy a databáze využívané finančními úřady, Českou správou sociálního zabezpečení, úřady práce, sociálními úřady, zdravotními pojišťovnami. Případně je doplnit o další zdrojové soubory (týkající se např. zaměstnanosti a nezaměstnanosti).“

d) Informační tok napříč institucemi pověřenými pro výběr finančních prostředků

Dalším způsobem je zajištění možnosti informačního toku mezi veškerými institucemi pověřenými státem pro výběr finančních prostředků (např. tok informací mezi finančními

úřady a ČSSZ). Rozhodným způsobem zvýšit postihy pro ty jedince, kteří byli odsouzeni za jakoukoli formu daňového podvodu a taktéž pro jejich spolupachatele. „Rozšířit příslušné ustanovení trestního práva o trestný čin ohrožení daně či neodvedení přiznané daně překračující jistou částku (úprava byla zavedena na Slovensku).“ Zřídit „systém specializovaných soudních senátů“ jejichž náplní práce bude právě problematika daňových a pojistných podvodů.

e) Úpravy v obchodním zákoníku

Úpravám by rovněž mohl doznat také obchodní zákoník. Konkrétně:

- zavedení povinných karanténních lhůt v podobě překážky zastávat funkci statutárního orgánu pro ty osoby, které způsobily úpadek právnické osoby (nebo se na něm spolupodílely);
- zamezit možnému vytváření nových dluhů osobami nebo firmami, které již v minulosti tyto dluhy vytvořily a ukončily svoji činnost s nevyrovnanými závazky vůči státu;
- zamezit podnikatelským subjektům, aby mohly bez jakéhokoli ručení a zcela beztrestně opustit předluženou firmu a podnikat v nově založených firmách.

f) Změny v občanském zákoníku

Změny by však mohli přijít také v občanském zákoníku. Přesněji „provést zásadní změnu formy smlouvy o sdružení s tím, aby podmínky vzniku a zániku sdružení byly zákonem upraveny obdobně, jako u kapitálových společností tzn. vymezit sdružení jako účetní jednotku anebo tuto smluvní formu podnikání zrušit, neboť se v podstatě jedná o veřejnou obchodní společnost.“

g) Úprava živnostenského zákona

Co se týče živnostenského zákona, zde je nutno doplnit podmínku, že pokud podnikatel právnická osoba žádá o další živnostenské oprávnění, nesmí mít vůči správci daně daňové nedoplatky. Proto by bylo vhodné vytvořit systém, s jehož pomocí by tyto daňové nedoplatky byly vymoženy. To vše by bylo pod záštitou finančních úřadů, na kterých by byly speciálně vyškolení zaměstnanci pro vymáhání těchto částek.

h) Opatření proti prodeji falšovaného zboží

Prodejem falšovaného zboží a zneužíváním obchodních značek povede další radikální krok v boji proti daňovým únikům a to konkrétně skrze zintenzivnění kontrol stánkového prodeje a tržnic, což bude hlavním nástrojem v boji proti pašovanému zboží a s tím související následné poškození konečného spotřebitele.

i) Zavedení integrovaných kontrol

Jedním z posledních cílů bude provádění tzv. „*integrovaných kontrol*“ a to prostřednictvím mechanismu, který bude zajišťovat užší spolupráci mezi finančními úřady a celními orgány, dále bude tato spolupráce zahrnovat živnostenské úřady, Českou obchodní inspekci, obecnou a cizineckou policii. Úřady si mezi sebou budou běžně předávat veškeré informace (inspirace v Itálii, kde tato praxe běžně funguje) a tím tak mohou kontrolovat úniky na jednotlivých daních a také touto cestou mohou kontrolovat podvody na pojistném. Ovšem aby takovýto postup mohl být vůbec spuštěn, je nezbytné zaškolit úředníky tak, aby měli znalosti nejenom ze svojí oblasti, ale také z ostatních oblastí a mohli je tak efektivně využít při kontrole. Nezbytnou složkou těchto kontrol by rozhodně měli být rovněž i práce na černo (přítomnost úřadu práce, orgány sociálního pojištění atd.).

4.2.2 Návrhy na snížení vlivu práce na černo

Nyní svůj zrak obrátíme k další podstatné části, které ovlivňuje stínovou ekonomiku a tou je práce na černo. Pokusíme se stanovit si několik návrhů, pomocí nichž by bylo za určitých okolností možné snížit vliv práce na černo v naší ekonomice. Zde jsou některé z nich:

- provedení analýzy (auditu) mající vliv na platné právní předpisy pro utlumení nebo naopak rozvinutí práce na černo;
- posouzení vztahů a vazeb mezi systémem sociální ochrany a prací na černo;
- „*provést analýzu stávajícího regulačního rámce práce na černo, posoudit přitom míru jeho účinnosti, působnosti a rigidity.*“
- uvést v zákoně povinnost zaměstnavatele, který pro svoje účely využívá práce na černo od nelegálních zahraničních uprchlíků povinnost uhradit celkové náklady související s deportací těchto osob do jejich země původu;
- pokud byli zaměstnanci zaměstnání nelegálně, ale nenesou na tom žádnou vinu (neměli povědomí o tom, že nebyli přihlášení na příslušných úřadech), je zaměstnavatel povinen odškodnit postiženého zaměstnance;
- doplnění normy o státní pomoci o pravidlo, které bude rozlišovat, zda poskytnout či neposkytnout státní pomoc podnikateli z důvodu porušení zákazu nelegálního zaměstnávání na pět let od doby, kdy byl projednán kontrolní protokol;

- přidat do zákona o zadávání veřejných zakázek pravidlo, které bude vymezovat zákaz účasti subjektům v dané soutěži, které v předcházejících pěti letech porušili zákaz nelegálního zaměstnávání;
- přijít s intenzivnější prezentací případů, ve kterých byla práce na černo zjištěna a následně sankciována, včetně zveřejnění jmen, kterým byla sankce udělena;
- vytvořit širokou kampaň, která bude zaměřena na boj s daňovými úniky a také proti riziku, kterému se vystavují lidé využívající práci na černo;
- provést průzkum, jehož náplní bude zjistit v jaké míře je společenská důvěra veřejných institucí a taktéž zda jsou schopné zajistit dostatečnou kvalitu sociální ochrany a veřejných služeb;
- „Zavést tzv. horké linky, na které občané budou moci hlásit podezřelé případy, kdy je možno usuzovat na daňový či dávkový podvod (v oblasti neoprávněného čerpání sociálních dávek) či práce na černo;
- Podpořit kontrolní úsilí v této oblasti, zvýšit výzkum v této oblasti včetně podpory vyhledávání firem porušujících předpisy.“

4.3 Zavedení elektronické evidence tržeb

Stát vyšel do války proti daňovým únikům a jednou z přednějších zbraní v tomto boji by měla být tzv. elektronická evidence tržeb. Tento systém má napomoci Finanční správě kontrolovat online tržby a trestat ty, kteří se budou snažit jej obejít. Tento návrh byl veřejnosti představen na panelové diskuzi pořádané Ministerstvem financí a Generálním finančním ředitelstvím na začátku července roku 2014. Předpokládané spuštění tohoto systému bylo v lednu roku 2016.

Stát totiž pouze za rok 2014 přišel o sto padesát miliard korun a to je tedy hlavním důvodem, proč Ministerstvo financí bere elektronickou evidenci tržeb jako jednu z hlavních priorit v boji proti daňovým únikům. Je totiž možné, že tento systém bude schopen ročně do státní pokladny přinést až deset miliard korun navíc. Podle ministerstva financí představuje podíl šedé ekonomiky na českém trhu zhruba 15% HDP, což znamená, že daňové úniky na DPH byly ve výši 82 mld. Kč. Dále pak Česká republika ztratila podle Českého statistického úřadu více než 160 mld. Kč v roce 2013 na nevykázaných příjmech.

Státní úředníci ujišťují, že systém elektronické evidence tržeb v žádném případě nebude pro subjekty znamenat významný zásah mezi finanční a administrativní zátěží. K jeho provozu by obchodníkům měl bohatě stačit mobil anebo tablet, který je schopný připojit se na

internet a rovněž tak software, který by veškeré údaje odesílal bezprostředně do datového centra.,,Samotný systém by pak měl fungovat následujícím způsobem:

- *Pokladní systém před tiskem účtenky zašle její obsah formou datové zprávy do datového centra elektronické evidence tržeb Finanční správy ČR*
- *Ze systému Finanční správy je zasláno potvrzení o přijetí s unikátním kódem účtenky*
- *Pokladní systém vytiskne účtenku (včetně potvrzovacího kódu)*
- *Zákazník převezme účtenku a prostřednictvím webové aplikace může překontrolovat, že data na účtence jsou uložena v datovém centru elektronické evidence tržeb*³¹

Svůj názor na elektronickou evidenci tržeb vyjádřili ekonomové, analytici, podnikatelé a zástupci firem a odborů.,,Když jsou jednou nějaké daně, tak je samozřejmě protiprávní se jim vyhýbat. Ale jestli existuje větší chupe než tento návrh, tak o něm nevím! Stát by si měl nejdřív zamést před vlastním prahem. Vždyť není schopný ani sám spočítat, za co vyhazuje peníze. Viz projekt takzvané státní poklady nefungující a navíc sám o sobě předražený. OK, ministr Babiš deklaroval, že v tom chce udělat pořádek. Tleskám a držím palce. Ale ať tedy nejdřív udělá pořádek ve státní kase, až pak ať navrhuje další buzerální opatření proti podnikatelům.

V Chorvatsku si pochvalují, jak se jim zlepšil výběr daně z přidané hodnoty. To nelze popřít, ale on-line dohled státu nad všemi transakcemi, to už je skutečně dost děsivá záležitost. Big Brother hadr. Nebylo by prostě lepší řešení daně zjednodušit a snížit, aby klesla motivace je obcházet?“jak říká Tůma, 2014. Pan Tůma se na jedné straně velice naváží do fungování Českého státu jako takového a do politiky, která je zde zavedena. Nicméně na jeho obhajobu a je nutno podotknout, že jeho návrh prostě daně zjednodušit a snížit, nebo celkově udělat jednotnou sazbu daně by výrazně posílil chuť občanů daně platit místo toho aby se jim snažili vyhýbat.

„Jsme v jednadvacátém století a elektronický systém tržeb nás nemine. Má-li to být v dohledné době, potom se musí jednat o řešení velmi levné a maximálně jednoduché na obsluhu. Povinné registrační pokladny nebo počítače to nesplňují, nevidím důvod nutit každého stánkaře, aby si pořizoval nákladné zařízení. Řešením je jednoduchá elektronická evidence na bázi mobilního telefonu. Zásadně ale odmítáme účtenkovou loterii,

---

³¹Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/289375-ocima-expertu>, dne 28. 5. 2016

kdy se každý nakupující stane současně agentem berního úřadu, striktně rovněž odmítáme jakýkoliv systém „bonzování“ podnikatelů, kontrolu si musí zabezpečit stát. Nedoporučuji to v první fázi zavádět plošně, ty úplně nejmenší bych zatím vynechal. Celý nový režim je nutné podpořit jinými benefity, jistě by se měla na určité produkty snížit DPH, a to nikoliv kosmeticky.“ jak říká Havlíček, 2014. Ano, EET nás nejspíš opravdu nemine, ale pokud by měl být systém levný a maximálně jednoduchý, právě to by povzbuzovalo nepoctivce, aby se snažili vymyslet způsob, kterým by stejně tento systém obešli, a stát by byl tam, kde na začátku. Na druhou stranu vybrat si vzorek lidí, na kterých by se daný systém mohl vyzkoušet a teprve potom spustit ostrý provoz.

Stát ovšem musí počítat s tím, že zavedení takového systému nebude zadarmo a že jeho náklady budou v prvotní fázi vysoké. Bude totiž muset zajistit funkčnost celého systému, provozovat úložiště dat a informace získané z tohoto systému použít pro další účely. *„Prvotní náklady na zavedení evidence tržeb budou maximálně 317 milionů korun. Věřím ale, že se nám to podaří vytendrovat ještě levněji, třeba za 250 až 280 milionů. Výdaje na správu a provoz systému pak budou ročně zhruba dalších 250 milionů. Když to ale srovnám s tím, kolik by se díky tomu mělo vybrat navíc, tak nechápu, o čem se vůbec pochybuje,“* řekl ministr financí Andrej Babiš, 2015. Dle mého názoru je pan ministr Andrej Babiš ohledně EET příliš optimistický. Je to z toho důvodu, že Český člověk je člověk vynalézavý a ať už bude systém EET jakkoli sofistikovaný a propracovaný, myslím si, že se vždy najdou jedinci, kteří budou ochotni a hlavně schopni tento systém obejít.

4.3.1 Za inspirací do Chorvatska

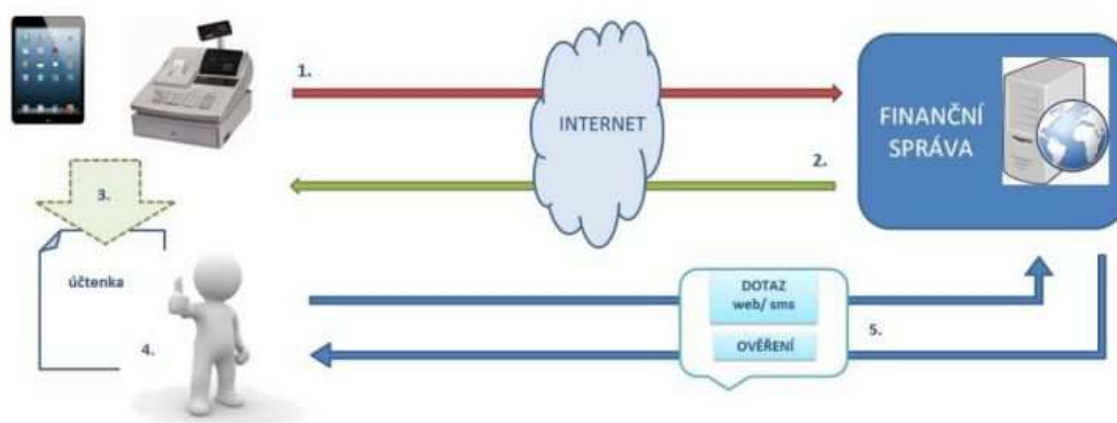
V Chorvatsku funguje EET následujícím způsobem:

1. *„Pokladní zařízení zašle datovou zprávu o transakci ve formátu XML finanční správě*
2. *Ze systému finanční správy je zasláno potvrzení o přijetí s unikátním kódem účtenky*
3. *Pokladní zařízení vytiskne účtenku (včetně unikátního kódu)*
4. *Podnikatel předá zákazníkovi účtenku (lze i v elektronické podobě)*

5. Evidenci tržby lze ověřit prostřednictvím webové aplikace finanční správy. Zákazník si může ověřit svoji účtenku, podnikatel si ověří tržby evidované pod jeho jménem.³²

Pro vizuální zobrazení tohoto systému nám pomůže obr. 4.1, který zobrazuje Chorvatský model elektronické evidence tržeb.

Obr. 4.1 Chorvatský model elektronické evidence tržeb

Zdroj: www.e-trzby.cz, 2016

Samozřejmě, že český systém evidence tržeb se bude od toho Chorvatského v různých aspektech lišit. Ve kterých nám ukáže následující tabulka 4.1 Rozdíly mezi Českou a Chorvatskou EET.

Tab. 4.1 Rozdíly mezi Českou a Chorvatskou EET

	Česká republika	Chorvatsko
Zjednodušený elektronický režim (off-line)	ANO	NE, paragony
Regulace stavu hotovosti v pokladně	NE	ANO
Povinnost zákazníka převzít a držet účtenku	NE	ANO
Zasílání údajů o pokladním personálu	NE	ANO
Poplatek za digitální certifikát	NE	ANO
Maximální výše sankce	500 tis. Kč	500 tis. HRK (1,8 mil Kč)

Zdroj: www.e-trzby-cz, 2016

³²Dostupné z: <http://www.e-trzby.cz/assets/cs/prilohy/Top-Gastro-2016-EET-Schillerova.pdf>, dne 25. 5. 2016

4.3.2 Pohledem podnikatelů a živnostníků

Velké množství podnikatelů a živnostníků bere systém EET jako další práci navíc a netají se tím, že stát by si mohl na nepoctivé podnikatele posvítit daleko dříve. Důvodem proč se toto neděje, je nedostatečná důslednost při kontrolách. Podnikatelé a živnostníci budou mít nadále povinnost o veškerých transakcích (prodej zboží, služeb) placených v hotovosti, platební kartou nebo stravenkami vést podrobnou evidenci a bezprostředně přeposílat do centrálního úložiště finanční správy.

Stejně jako v případě odborníků, kteří se na toto téma vyjádřili, tak i někteří podnikatelé a živnostníci se podělili o svoje poznatky k EET. „*Student Agency se elektronická evidence tržeb téměř vůbec nedotkne. Velké firmy, které v tomto byznysu fungují, si „triky“ nemohou dovolit. Osobně ale vnímám, že EET postihne nepoctivé taxikáře, kteří podle odhadů Ministerstva dopravy ročně nedaní příjmy ve výši šesti miliard korun. Teď si to můžou dovolit právě proto, že pokud na ně přijde kontrola, což se ale třeba v Praze stává opravdu výjimečně, můžou tvrdit, že jim taxametr z auta během noci někdo ukradl a zpětně se ho sami zbavit. EET je cestou, jak šedou ekonomiku vyřešit a nastolit spravedlnosti nejen mezi slušnými taxikáři a zlodějskými prasaty, ale také mezi všemi, kteří podnikají poctivě, a těmi, kteří se naopak systém snaží co nejvíce obejít.*

Zavedení EET tedy považuji za krok správným směrem. A kdo snad pochybuje o tom, že se v České republice daří šedé ekonomice, tak tomu se doporučuji zamyslet nad tím, proč tolik podnikatelů v Makru platí hotově, i když mají možnost platit na fakturu nebo platební kartou. Je to jednoduchá matematika – kdo nechce přiznat část svých příjmů, musí schovat část svých vstupních nákladů. Osobně si myslím, že zloděj není jen ten, kdo okrádá zákazníka, ale kdo se stejně chová i ke státu.“ uvedl Radim Jančura, 2015. Názor podnikatele Radima Jančury se mi velice líbí už z toho důvodu, že on sám se vypracoval prakticky z popela až na jednoho z největších podnikatelů v České republice. Sám totiž přiznává, že velké firmy si nemohou dovolit stát okrádat, protože by to mohlo závažně poškodit pověst a povědomí o dané společnosti.

„S elektronickou evidencí tržeb nesouhlasím, protože to bude jen plácnutí do vody. Jak si může nějaký náfuca myslet, že lidi jsou stádo tupých ovcí. Stokrát ho přechytračí. Už si na to brousí zuby zástupy právníků. Doufám, že tento systém pro mě bude znamenat jen nainstalovat na mobilu apku, předpokládám, že bude pro Android. Vrcholem všeho by bylo, že by to bylo jen pro „Widlows“. Ale u Babiše to je téměř jistota. Anebo že by pro něj jeho milované zločinecké Monsanto začalo vyrábět i mobily s vlastním operačním systémem?

Na nákladech EET se nehodlám podílet. To asi nezbude než zrušit živnostník a jít žebrotou. Anebo to rozjet v LETS. Podmínky v „podnikatelském“ prostředí se změnit nemohou. To, co tu máme, je oligarchie. A ta se jen tak zrušit nenechá.³³“ říká Josef Kadleček, 2015. Názor pana Kadlečka je přesně to, co je psáno již výše u názoru pana ministra Babiše na zavedení elektronické evidence tržeb, a sice to, že lidé jsou vynalézaví a vždy si najdou způsob jak zákony obejít. Nesouhlasím však s tím, že EET bude pro podnikatele až tak velký problém, protože pokud bude podnikat poctivě, nemá se přece čeho obávat.

4.3.3 Daně, šedá ekonomika vs. Lafferova křivka

V této subkapitole si popíšeme vztah mezi daněmi, šedou ekonomikou a známou Lafferovou křivkou. Je to nezbytné pro další pokračování v této kapitole. *„Vysoké daně oslabují motivace lidí k pracovním výkonům. To však není všechno. Důsledkem vysokých daní je vyhýbání se daním. Způsoby jsou velmi rozmanité a daňoví poplatníci jsou velmi vynalézaví.*

Vysoké daně motivují lidi ke svépomocným činnostem, protože z nich nemusí platit daně. Vyplácí se jim, aby si sami stavěli a opravovali domy, aby si sami malovali byty, myli okna, hlídali děti, udržovali auta. Z toho totiž nemusí platit daně. Místo aby se lidé plně věnovali svým povoláním a ze svých příjmů kupovali služby specialistů, dělají si mnoho věcí sami, i když je dobře neumějí. To snižuje celkovou efektivnost ekonomiky a zpomaluje ekonomický růst.“³⁴

Jsou-li však daně příliš vysoké, dokonce i nelegální způsoby nejsou lidem proti srsti. Naopak, při nízké daňové zátěži se lidem nevyplatí neplatit daně a riskovat tím peněžní postih nebo dokonce trestní stíhání. Pokud jsou však daně vysoké, začne se to čím dál více vyplácet. Je zde sice nebezpečí právě peněžních pokut nebo v horším případě risk trestního stíhání, nicméně člověk vždy zvažuje, jaké by mohli být náklady a výnosy z takového jednání. Pokud se dani vyhneme a nezaplatíme ji, je to náš výnos, opačně, pokud se při krácení daně necháme chytit je to náš náklad. V tomto vztahu platí přímá úměra, a sice čím vyšší je náš výnos z nezaplacení daně, tím vyšší riziko jsme ochotni podstoupit.

„Tak vzniká šedá ekonomika: sféra naturálních protislužeb a daňových úniků. Její rozměr se odhaduje v evropských zemích v průměru na 10 % HDP (i když jde o odhady velmi nepřesné). Je-li tento odhad správný, přichází naše státní pokladna díky šedé ekonomice

³³ Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/302532-ocima-podnikatelu-a-zivnostniku-jak>, dne 28. 5. 2016

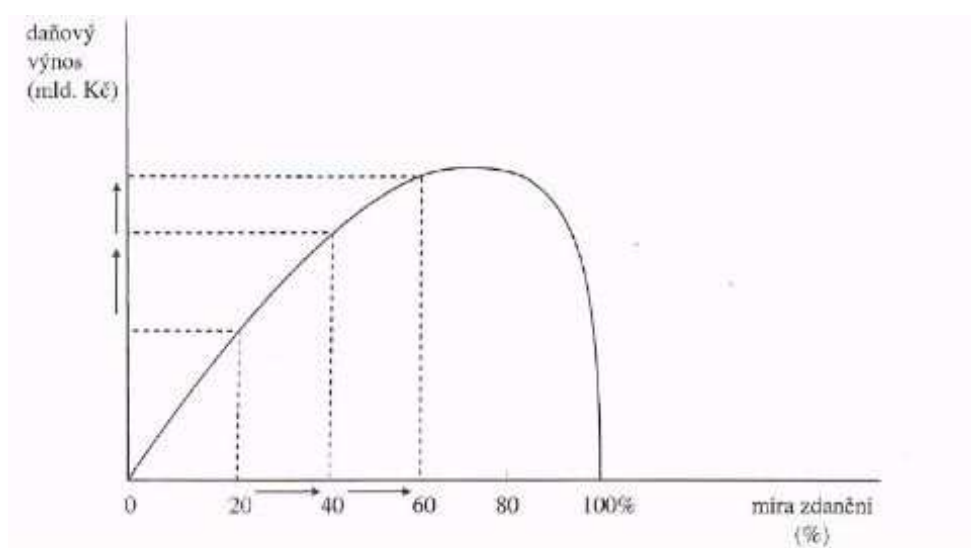
³⁴ Dostupné z: <http://docplayer.cz/2866401-Seda-a-cerna-ekonomika.html>, dne 29. 5. 2016

ročně o cca 30 mld. Kč na nevybraných daních. Je logické, že velikost šedé ekonomiky bude tím větší, čím vyšší budou daňové sazby. Nepříjemným důsledkem vysokého zdanění je únik kapitálu do zahraničí. Vysoké daně mají negativní dopad na ekonomický růst, protože oslabují motivace lidí k pracovním výkonům, zvětšují daňové úniky a vyvolávají únik kapitálu ze země.³⁵

Jestliže i nadále budeme trvat na zvýšení daní, bude to mít negativní dopady také na výnos, který stát na daních vybere. Pokud bude stát úmyslně zvyšovat daňovou zátěž, musí však počítat s jednou věcí a to, že takové jednání si daňoví poplatníci dlouho nenechají líbit a bude to mít za následek, že daňové výnosy se nebudou zvyšovat ve stejné výši, v jaké se zvýšila daňová zátěž. Toto chování přesně zobrazuje Lafferova křivka. Pokud totiž roste míra zdanění, přírůstky v podobě daňových výnosů jsou čím dál nižší.

Obr. 4.2 Lafferova křivka

Zdroj: Holman, 2010

Graf Lafferovy křivky prezentuje, že vztah daňových výnosů s mírou zdanění není lineární. Protože při růstu zdanění je výnos státu na daních stále menší. Pokud se podíváme do grafu 4.1 a zamyslíme se, zjistíme, že pokud se v teoretické ekonomice daňová zátěž zvýší dvojnásobně, tedy z 20 % na 40% neznamená to, že se rovněž výnos z vybraných daní zvýší dvojnásobně. Výnos se sice zvýší, ale zvýší se v menší míře. Obdobně platí, že pokud se daňová zátěž sníží na polovinu, třeba ze 40 % na 20 %, rozhodně to nebude znamenat, že příjem z daní se sníží o polovinu. Sníží se méně.

³⁵ Tamtéž.

4.3.4 Lafferova křivka vs. EET

Existuje také velké množství lidí, kteří se zavedením EET nesouhlasí a uvádí i důvody, proč tomu tak je. Jedním z důvodů, proč nesouhlasit s realizací EET je například to, jakým způsobem ministerstvo vznik systému obhajuje. Zastává totiž názor, který čím dál častěji slýcháme při debatách o EET a to, že člověk, platící malé daně či vůbec žádné, a to i legálně, okrádá stát o peníze. Neplatit daně je totiž neetické a nemorální, a proto je normální daně zkrátka platit. Ochota lidí platit daně souvisí s tím, co stát za peníze vybrané z daní lidem nabídne a taktéž závisí na výši a administrativní komplikovanosti daní. Proto se zde můžeme dohadovat, při jaké výši už bude platit daně nemorální.

S tím nám bezesporu může pomoci již zmíněná Lafferova křivka, která říká, že pokud se daň dostane nad určitou hranici, zobrazí se nám to v příjmech z daně negativním způsobem. Pokud však budeme i přes tento fakt daně neustále zvyšovat může se stát, že lidé a firmy zkrátka zastaví svoji produkci, kterou namísto toho budou soustřeďovat do daňových rájů, šedé ekonomiky a ilegality. Nicméně ne všichni se však budou moci přesunout do daňových rájů, toto bude destinací pro velké společnosti, zatímco do šedé ekonomiky budou své další kroky soustřeďovat živnostníci a malí podnikatelé, a to z důvodu aby si zajistili alespoň nějaké příjmy. Pokud se zaměříme na to proč některé sektory nebo lidé neplatí daně, můžeme dojít k závěru, že už nyní jsou daně příliš vysoké a komplikované.

5 Závěr

Problematika daňových úniků je veřejným problémem pro hospodářství nejen v České republice, ale i v dalších zemích celého světa. Důvodem je to, že stát „prostřednictvím“ daňových úniků přichází mnohdy o miliardové částky, které by mohli být chytře investovány tam, kde je to nejvíce potřeba. Díky různorodosti daňových úniků a jejich infiltrace mezi „produkty“ stínové ekonomiky je velice obtížné stanovit jakékoliv přesnější prognózy, čísla, vliv daňových úniků na chod ekonomiky daného státu a také rozsah daňové kriminality. Z tohoto důvodu a rozhodně také díky zajímavosti tématu jsem si vybral jako téma bakalářské práce „Daňové úniky u spotřební daně a daně z příjmu z ekonomického a právního pohledu“.

Práce si klade za cíl přiblížit problematiku daňových úniků a navrhnout různá opatření, která by mohla vést ke snížení počtu a výskytu daňových úniků v České ekonomice. Cíl, který byl stanoven, byl splněn.

První část práce patřila hlubokému teoretickému vymezení jednotlivých aspektů souvisejících s tímto tématem, jako např. daňový systém a daňová soustava České republiky a popis jednotlivých daní.

Analýza rozdílných ekonomik a jejich interakce nastiňuje nutnost založení matematického pořádku ovšem také nutnost založení další, méně restriktivní politiky, která záleží na ekonomické efektivitě, politice a etice atd. tohle všechno vede k novým pravidlům nové éry. Jinými slovy, předmětem této studie je poukázat na nové proměnné country risku a jeho odhadů, protože se vyskytují nové hodnoty, které nemohou být vyloučeny z odhadů spjatých s globální ekonomickou evolucí.

Závěrem investoři v současné globální ekonomice by měli promyslet lépe jejich investice v závislosti na nových odhadech rizika spjatého se suverénními státy dle nových proměnných. Také je doporučováno ve výsledcích této studie, že přechodové a rozvojové země zahrnují větší rizikový index a tak nová linie výzkumu by mohla být otevřena tak aby byly zahrnuty i nové metody, nové proměnné a nové názory expertů.

Závěrečná část práce je zaměřena na stanovení návrhů a opatření na snížení počtu daňových úniků, a to nejen v České republice. Jednou z předních zbraní současného ministra financí Andreje Babiše v boji proti daňovým únikům by se měla stát tzv. elektronická evidence tržeb. Ostrý start tohoto systému se datoval na leden roku 2016 a vzhledem k tomu, že ještě v červnu 2016 EET nebyla plně spuštěna, lze předpokládat, že i tak propracovaný systém má svoje slabiny. Stačí se podívat třeba do Chorvatska, kde už podobný systém nějakou dobu funguje, ovšem že by přinesl nějaké závratné výsledky, to se říci nedá. „V

některých podnicích došlo k navýšení tržeb až o 900 procent“³⁶, tvrdí o situaci v Chorvatsku Andrej Babiš. Nicméně Hospodářská komora v Chorvatsku tvrdí, že k navýšení tržeb došlo v restauračních zařízeních zhruba o 50 procent, u podnikatelů o 24 procent a u ostatních drobnějších služeb bylo zvýšení pouze desetiprocentní.

---

³⁶ Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/fakta-a-argumenty/chorvatsko-a-slovensko>, dne 13. 6. 2016

Seznam použité literatury

a) Monografie

1 autor

- [1] HOLMAN, Robert. *Makroekonomie*. 2.vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 448 s. ISBN 978-80-7179-861-3.
- [2] MARKOVÁ, Hana. *Daňové zákony 2016, úplná znění platná k 1. 1. 2016*. Praha: Grada publishing, 2016. 288 s. 978-80-271-0022-4.
- [3] STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daně a daňové poradenství III.: spotřební a ekologické daně*. Kunovice: Evropský polytechnický institut, 2009. 48 s. ISBN 978-80-7314-164-6.
- [4] SVÁTKOVÁ Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 300 s. ISBN 978-80-7357-443-7.
- [5] ŠIROKÝ Jan. *Daňové teorie – s praktickou aplikací*. Praha: C. H. Beck, 2003. 249 s. ISBN: 80-7179-413-9.
- [6] ŠIROKÝ, Jan. *Základy daňové teorie s praktickými příklady*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 128 s. ISBN 978-80-7478-785-0.

2 autoři

- [7] MERCKAERT, Jean a Cécile NELH. *Ekonomika v pohybu: nadnárodní společnosti, daňové ráje a přelétavé bohatství*. Překlad Martin Míčka. Praha: Educon, 2012. 53s. ISBN 978-809-0528-604.
- [8] PICKHARDT, Michael, PRINZ, Aloys. *Tax evasion and the shadow economy*. Edward Elgar Publishing, Inc., 2012. 208 s. ISBN 978-0-85793-7030-2.
- [9] ŠEBESTÍKOVÁ, Viola a kolektiv. *Daňová a sociální optimalizace ve vztahu k nezaměstnanosti v České republice*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012. 180 s. ISBN 978-80248-2938-8.
- [10] ŠIROKÝ, Jan a kol. *Daňové teorie. S praktickou aplikací*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 301 s. ISBN 978-80-7400-005-8.

b) Internetové zdroje

- [11] BUSINESS.CENTER.CZ: *Výše daní* [online]. Business center [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/finance/dane/>
- [12] BUSINESSINFO.CZ: *Spotřební daň* [online]. BusinessInfo [23. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/dane/spotrebni-dan.html>
- [13] DAŇAŘIONLINE.CZ: *Vývoj sazby daně z příjmu právnických osob: Přímé a nepřímé daně* [online]. DaňářiOnline [23. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/sazby--vzory--tabulky/uzitecne-tabulky/vyvoj-sazby-dane-z-prijmu-pravnickych-osob/>
- [14] E-TRŽBY.CZ: *Aktuálně o elektronické evidenci tržeb v ČR* [online]. Alena Schillerová [25. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.e-trzby.cz/assets/cs/prilohy/Top-Gastro-2016-EET-Schillerova.pdf>
- [15] MINISTERSVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. MFČR: *Definice jednotek daňové soustavy* [online]. MFČR [23. 3. 2016]. Dostupné z: <http://cds.mfcr.cz/>
- [16] NOVINKY.CZ: *Chorvatsko a Slovensko už ví, že elektronická evidence tržeb nefunguje* [online]. TOP09 [13. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.top09.cz/proc-nas-volit/fakta-a-argumenty/chorvatsko-a-slovensko-uz-vi-ze-elektronicka-evidence-trzeb-nefunguje-18056.html>
- [17] NOVINKY.CZ: *Soud tvrdě ztrestal metanolové zabijáky: Padly doživotní tresty* [online]. Aleš Fuksa [22. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/336887-soud-tvrde-ztrestal-metanolove-zabijaky-padly-dozivotni-tresty.html>
- [18] PENÍZE.CZ. : *Očima expertů: Elektronická evidence tržeb. Past na daňové úniky, nebo na podnikatele?* [online]. Ondřej Tůma [28. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/289375-ocima-expertu-elektronicka-evidence-trzeb-past-na-danove-uniky-nebo-na-podnikatele>
- [19] PENÍZE.CZ: *Elektronická evidence tržeb: Koho se bude týkat a kolik bude stát* [online]. Ondřej Tůma [28. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/298340-elektronicka-evidence-trzeb-koho-se-bude-tykat-a-kolik-bude-stat>
- [20] PENÍZE.CZ: *Očima podnikatelů a živnostníků: Jak změnit EET vaše podnikání?* [online]. Ondřej Tůma [28. 5. 2016]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/podnikani/302532-ocima-podnikatelu-a-zivnostniku-jak-zmeni-eet-vase-podnikani>
- [21] STORMWARE.CZ: *Přímé a nepřímé daně* [online]. Stormware [23. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.stormware.cz/ucetni-pojmy/dane/>

Seznam zkratek

CAPI	computer assisted pesonal interviewing program
CNGCPI	Change in customer price index
ČSÚ	Český statistický úřad
DEBGDP	Debt-to-GDP ratio
DOMSRED	domestic rate to private sector and non-financial public enterprises
DPFO	daň z příjmů právnických osob
DPH	daň z přidané hodnoty
DYMIMIC	Dynamic multiple indicator, multiple cause
EET	elektronická evidence tržeb
FISREV	Fiscal revenues
FISSP	Fiscal spending
FO	fyzická osoba
GDP	gross domestic product
GDPPERCA	gross domestic product per capita
HDP	hrubý domácí produkt
LETS	Local Exchange Trading Scheme
NOE	Non Observed Economy
OECD	Organizations For Economic Cooperation And Development
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
PO	právnická osoba
S&P	Standard & Poor's
SHECGDP	Shadow economy as percentage of gross domestic product
SHIW	Survey of Household Income and Wealth (Itálie)
UK	United Kingdom (Spojené království)
UNEM	Unemployment rate
ZDP	zákon o dani z příjmu
ZSpD	zákon o spotřební dani

Seznam obrázků a grafů

Obr. 2.1 Současná daňová soustava České republiky

Obr. 4.1 Chorvatský model elektronické evidence tržeb

Obr. 4.2 Lafferova křivka

Graf 3.1 Korelace mezi NOE (jako procento HDP) a daňovou zátěží (včetně příspěvků na sociální zabezpečení, jako procento HDP)

Graf 3.2 Korelace mezi NOE (jako procento HDP) a samostatně výdělečnými činnostmi (jako procento nezemědělské zaměstnanosti)

Seznam tabulek

Tab. 2.1 Vývoj sazby daně z příjmu právnických osob

Tab. 3.1 Velikost NOE (v procentech HDP) v zemích EU – DYMIMIC/poptávka po měně

Tab. 3.2 Daňová zátěž a NOE (v procentech HDP) v zemích EU (2000)

Tab. 3.3 Daňová zátěž a NOE (v procentech upraveného HDP) v zemích EU (2000)

Tab. 3.4 NOE (jako procento HDP) a daňová zátěž (jako procento HDP) v EU-14 (2007)

Tab. 3.5 NOE, instituce a regulace ve firmách v zemích EU (1990-93)

Tab. 3.6 NOE a samostatně výdělečná činnost 2000-2007 (procentuální průměr)

Tab. 3.7 Příjem z daně z příjmu FO a ze sektoru vládních institucí

Tab. 3.8 Odhady daňových úniků daně z příjmu fyzických osob v Itálii: mikroekonomické přístupy

Tab. 3.9 Míra daňových úniků podle pohlaví, věku, zeměpisné oblasti a typu poplatníka

Tab. 3.10 Regrese míry daňových úniků k příslušným charakteristikám

Tab. 3.11 Pořadí agentur v hodnocení rizik (dlouhodobý horizont)

Tab. 3.12 Dlouhodobé hodnocení zemí podle agentury S&P

Tab. 3.13 Matice komponentů

Tab. 3.14 Velikost šedé ekonomiky v zemích světa

Tab. 4.1 Rozdíly mezi Českou a Chorvatskou EET

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 15. 7. 2016

Křelch - I

.....
jméno a příjmení studenta